

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Taťána Nášelová

Multikulturní výchova a její realizace na 1. stupni základní školy

Olomouc 2013

vedoucí práce: Mgr. Alena Vavrdová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen zdroje uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 17. dubna 2013

.....

Poděkování

Děkuji především Mgr. Aleně Vavrdové, Ph.D. za odborné vedení mé práce, cenné rady, podnětné připomínky a velmi vstřícný přístup.

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Úvod do problematiky	8
1.1 Pojmy související s multikulturální výchovou.....	8
1.2 Národnostní menšiny v České republice.....	15
2 Legislativní opatření a RVP ZV	19
2.1 Zákony a vyhlášky související se základním vzděláváním.....	19
2.2 Vývoj kurikulárních dokumentů	21
2.3 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV).....	22
3 Multikulturální výchova v RVP ZV	26
3.1 Průřezová témata	26
3.2 MKV – předmět zkoumání a cíle MKV	28
3.3 Tematické okruhy MKV	30
4 Osobnost učitele, předpoklady pro správný přístup k MKV	31
4.1 Osobnostní charakteristika učitele	31
4.2 Profesionální příprava	32
4.3 Možnosti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) v oblasti MKV.....	34
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
5 Metodologie	39
5.1 Případová studie	39
5.2 Analýza dokumentů.....	40
5.3 Dotazník	42
6 Výzkumné šetření	44
6.1 Cíle výzkumného šetření.....	44
6.2 Charakteristika místa výzkumného šetření a výzkumného vzorku.....	45

7 Analýza a interpretace šetření	47
7.1 Analýza ŠVP	47
7.2 Vyhodnocení dotazníků pro pedagogické pracovníky	60
7.3 Vyhodnocení dotazníků pro žáky	69
7.4 Závěry šetření	75
ZÁVĚR	77
SHRNUTÍ	79
POUŽITÉ ZDROJE	80
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	84
SEZNAM PŘÍLOH	85

ÚVOD

Problematika spadající do oblasti multikulturní výchovy je v dnešní době velmi řešena. Témata multikulturní výchovy se stávají aktuálními zejména z důvodu různorodého složení obyvatelstva, které vyplývá z migrace obyvatelstva, míšení různých kultur, větší možnosti cestovat, jednoduššímu získávání informací díky moderním technologiím a ovlivňuje také zastoupení žáků různého etnického původu v základních školách. S tím souvisí problematika mezilidských vztahů, základů slušného chování, respektování různých etnik, lidských práv a rasismu.

Cílem diplomové práce je zjistit, jak podrobně je průřezové téma multikulturní výchova propracováno ve školním vzdělávacím programu Základní školy Horní Němčí a jakých formulací bylo ve školním vzdělávacím programu použito. Dále zjistit, zda učitelé chápou význam a přínos začlenění multikulturní výchovy ve školním vzdělávacím programu, popsat postup začleňování multikulturní výchovy do školního vzdělávacího programu a metodou dotazníku orientačně zjistit úroveň znalostí žáků v oblasti multikulturní výchovy.

Diplomová práce se skládá z části teoretické a praktické. Je rozdělena do sedmi kapitol. První kapitola je úvodem do problematiky multikulturní výchovy, objasňuje/definuje, pojmy související s multikulturní výchovou a obsahuje informace o jednotlivých národnostních menšinách i jejich příslušnicích žijících na území České republiky.

Druhá kapitola popisuje legislativní opatření s multikulturní výchovou související. Zabývá se vývojem kurikulárních dokumentů, Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) a v návaznosti na RVP ZV objasňuje náležitosti, jež by měly být obsaženy ve školním vzdělávacím programu (dále jen ŠVP).

Ve třetí kapitole jsou podrobně rozpracována jednotlivá průřezová témata, předmět zkoumání a cíle multikulturní výchovy. Jsou zde také popsány tematické okruhy, témata i s možnostmi zařazení tak, jak je stanoveno RVP ZV.

Čtvrtá kapitola se zabývá osobností učitele ve vztahu k multikulturní výchově. Je zde uveden výčet osobnostních vlastností učitele (multikulturní výchovy), připojeny jsou informace o možnostech profesní přípravy učitelů v oblasti multikulturní výchovy. V závěru kapitoly jsou uvedeny další možné studijní zdroje, kurzy Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) a literatura vhodná k rozšíření poznatků o multikulturní výchově.

Pátá kapitola je zaměřena na metodologii, jsou zde podrobně popsány použité metody výzkumného šetření. Výzkumné šetření proběhlo formou kvalitativního dotazníku za použití metody analýzy dokumentů, případové studie a dotazníku.

V šesté kapitole jsou stanoveny cíle výzkumného šetření. Je zde charakterizováno místo výzkumného šetření. Podstatnou součástí této kapitoly je analýza ŠVP příslušné školy a charakteristika výzkumného vzorku.

Sedmá kapitola obsahuje souhrnnou analýzu a interpretaci šetření. Jedná se o analýzu zpracování PT MKV v ŠVP, analýzu učebnic, vyhodnocení a následnou interpretaci výsledků získaných prostřednictvím metody dotazníku.

Výsledky získané prostřednictvím výzkumu mohou pomoci pedagogům při tvorbě ŠVP, zejména při zpracování průřezového tématu multikulturní výchova. Závěry šetření mohou být také určitou zpětnou vazbou v oblasti zpracování ŠVP i začlenění PT MKV pro Základní školu Horní Němčí.

I TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod do problematiky

1.1 Pojmy související s multikulturní výchovou

Přestože v současnosti neexistuje platná jednotná koncepce multikulturní výchovy, je pro aplikaci multikulturní výchovy v praxi nutné vymezit základní pojmy s multikulturní výchovou související. Tyto pojmy jsou interdisciplinárního charakteru, pocházejí tedy z různých vědních oborů, které na ně ze svého hlediska mohou pohlížet různě. Mezi tyto pojmy lze zařadit následující: kultura, subkultura, akulturace, asimilace, etnikum, etnicita, etnické vědomí, národ, národnost, národnostní menšina, rasy, rasismus, majoritní a minoritní skupiny, multikulturalismus, multikulturní výchova.

Kultura, subkultura, akulturace, asimilace

Na pojem **kultura** lze nahlížet z užšího nebo širšího hlediska. „Podle širšího pojetí zahrnuje pojem kultura všechno, co vytváří lidská civilizace – tedy jednak materiální výsledky (artefakty) lidské činnosti, jako jsou např. obydlí, nástroje, oděvy, plodiny, průmysl, dopravní a telekomunikační systémy, jednak duchovní výtvořiny lidí, jako je umění, náboženství, morálka, zvyky, vzdělávací systémy, politika, právo aj.“ (Průcha, J., 2010, s. 45) V rámci užšího hlediska se pojem kultura váže především na lidské chování a jeho projevy.

Pojem kultura můžeme také definovat jako „souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předávaný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje v podobě (a) výtvořů lidské práce, (b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců, (c) idejí (kognitivních systémů), (d) institucí organizujících lidské chování.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 548 in Průcha, J., 2010, s. 46)

Dalším pojmem, který je vhodné charakterizovat je pojem **subkultura**. Jedná se o „společenství lidí, které je charakteristické určitými znaky (hodnotami, symboly, chováním, zvyky, vzhledem) uvnitř širšího kulturního rámce, do něhož patří. Subkultura záměrně udržuje svou odlišnost vůči dominantním normám, z nichž některé zcela vědomě neguje.“ (Swoboda, J., 2009, s.

Stejně jako tomu bylo v historii, i v současnosti dochází ke střetávání různých kultur. S tímto jevem souvisí pojem **akulturace**, který lze definovat jako „sociální proces, v němž

dochází ke kulturním změnám trvalým stykem dvou nebo více kultur. Akulturace zahrnuje jak přebírání jedněch prvků z jiné kultury, tak vylučování jiných nebo jejich přetváření.“ (Průcha, J., 2010, s. 49) Při nenásilné interakci dvou kultur dochází k určitému přejímání prvků z jedné, vyspělejší kultury, do druhé. Takový proces se nazývá **asimilace**. V současnosti jsou s termínem asimilace spjaty zejména problémy týkající se přizpůsobování menšin žijících na území jiné země kultuře této země až do té míry, že jejich původní tradice postupně zanikají. Průcha přibližuje problém následně „V současnosti jde zejména o to, jak vyřešit rozpor mezi tím, aby se určité etnikum (např. národnostní menšina) adaptovalo v prostředí většinové populace, přejímalo určité prvky dominantní kultury – a zároveň aby si uchovalo svou vlastní kulturu a nerozplynulo se v kultuře dominantní.“ (Průcha, J., 2010, s. 50)

Etnikum, etnicita, etnické vědomí

Výraz **etnikum** pochází z řečtiny. Ethos označuje kmen, národ, příbuzenskou jednotku, společenství založené na rodovém základu. V současnosti jsou pojmy etnikum a etnická skupina užívány zejména v etnologické, kulturněantropologické a sociologické literatuře. Dle Velkého sociologického slovníku lze pojem etnikum (etnická skupina) označit jako „společenství lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Souhrnně lze říci, že etnikum se vyznačuje svou vlastní etnicitou.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 277)

S termínem etnikum se do jisté míry shoduje označení **etnická skupina**. „Etnikum je výraz označující obvykle společenství rozvinuté na úroveň národa (např. Češi), kdežto výraz etnická skupina často označuje ta společenství, která do úrovně národa nedospěla (např. Romové v ČR nebo Laponci ve Finsku či Švédsku).“ (Průcha, J., 2010, s. 51) „Etnická příslušnost je chápána jako projev vědomí o sounáležitosti jednotlivce či skupiny s určitou etnicitou.“ (Průcha, J., 2010, s. 51) Projevy etnické příslušnosti následně závisí na jejím uvědomění. Uvědomování si vlastní etnické příslušnosti je označováno jako **etnické vědomí**.

Etnicita může být chápána jako „vzájemně provázaný systém kulturních (materiálních a duchovních), rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 275)

Národ, národnost, národnostní menšina

Při definování pojmu **národ** je třeba vnímat rozdíl mezi pojmy národ a etnikum. „V české a evropské tradici převládá pojetí, podle něhož se moderní národy vyvinuly z příslušných etnik, a tyto národy mají své vlastní státy. Pokud ve státě žijí ještě příslušníci jiných etnik než konstituující národ, jsou považováni za etnickou či národnostní menšinu.“ (Průcha, J., 2010, s. 53)

Národem je „v současném světě velké společenství lidí, kteří jsou navzájem spojeni kombinací několika druhů objektivních vztahů (hospodářských, územních, politických, jazykových, kulturních, náboženských) a odrazem těchto vztahů ve společenském vědomí.“ (Brouček, S., et al. 1991, s. 251 in Průcha, J., 2010, s.54) Pro potřeby multikulturní výchovy by se mohlo jevit jako ideální sociologické vymezení slova národ. Ve Velkém sociologickém slovníku je národ popsán jako „osobitě a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 668) Jan Ámos Komenský při definování pojmu národ kladl důraz na původ z téhož kmene, užívání stejného jazyka a v neposlední řadě také spojení svazky citovými. V jeho definici se také objevuje pobyt na společném (stejném) místě ve světě.

K definici sociologické (uvedené výše) jsou přiřazovány tři druhy kritérií.

- „Kritéria kultury: Spisovný jazyk nebo společné náboženství nebo společná dějinná zkušenost.
- Kritéria politické existence: Národy mají buď vlastní stát nebo autonomní postavení v mnohonárodním či federativním státě.
- Psychologická kritéria: Subjekty národa (jednotlivci) sdílejí společné vědomí o své příslušnosti k určitému národu.“ (Průcha, J., 2010, s. 54)

Většinou bývají všechny tři druhy kritérií v kombinaci.

Příslušnost jedince k národu lze nazvat **národností**. Stejně tak je jako národnost pojímána i příslušnost k určitému etniku. Například V. Roubíček objasňuje, že národnost je v současnosti „chápána ve dvojitým smyslu pojmu národ:“ Na jedné straně „národ ve smyslu etnickém je soubor osob obvykle se společným jazykem, společnou historií, tradicí a zvyky, společným územím a národním hospodářstvím.“ Na straně druhé „národ ve smyslu politickém

je prostě soubor občanů určitého státu, tedy soubor osob se státní příslušností tohoto státu.“ (Roubíček, V., 2010 in Průcha, J. 2010, s. 152)

Termín **menšina** je poměrně hojně užíván v různých oblastech. Lze tedy říci, že se jedná o pojem vícevýznamový a jeho přesné vymezení není jednoduchou záležitostí. *„Jedním z důvodů je, že národnostní menšiny jako společenský fenomén vznikají za zvláštních okolností, často v důsledku přelomových společensko-politických událostí.*“ (Šišková, T., ed., 2008, s. 90)

Národnostní menšiny se obvykle vyznačují silným národním uvědoměním založeném na historii, jazyce a kulturních tradicích národa. (Šišková, T., ed., 2008) Problematikou národnostních menšin se zabýval L. Šatava, který označuje termín národnostní menšiny jako *„mnohovýznamový a nepřesný pojem, jenž bývá užíván k tomu, aby bylo možno zařadit pod jeden stručný „střešní termín“ všechny typy a kategorie etnických společenství s výjimkou státních národů na „vlastním“ teritoriu.*“ (Šatava, L., 1994, s. 16 in Průcha, J., 2010, s. 59) Průcha rovněž uvádí, že jsou známy i takové případy, kdy se *„určité etnikum samo považuje za národ, ale stát, ve kterém příslušníci tohoto etnika žijí, je za svébytný národ neuznává.*“ (Průcha, J., 2010, s. 59)

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů ve znění zákona č. 320/2002 Sb. v části první § 2 odst. 1 vymezuje pojem národnostní menšina takto: *„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*“ (zákon č. 273/2001 Sb.) Za příslušníka národnostní menšiny je podle zákona č. 273/2001 Sb. § 2 odst. 2 považován *„občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.*“ (zákon č. 273/2001 Sb.)

Rasy, rasismus

Rasa je pojem hojně používaný v oboru biologie člověka či fyzické antropologii. V současné době lze populaci dělit na rasu europoidní (bílou), mongoloidní (žlutou)

a negroidní (černou). Dělení se provádí na základě somatických znaků, mezi něž patří například barva kůže, barva vlasů a očí, tvar lebky, tvar obličeje, tělesná výška a celkové proporce. (Průcha, J., 2010) Při počtu větším než 6 miliard obyvatel Země „je nejpočetněji zastoupena rasa europoidní (asi 45% lidstva), po ní rasa mongoloidní (asi 40%) a rasa negroidní (asi 11%). Zbývající populace (asi 4%) jsou smíšené rasové skupiny (mulati, mestici aj.).“ (Průcha, J., 2010, s. 62) Přesto, že v historii docházelo ke značným migračním přesunům a vzájemnému míšení ras, zachovaly si jednotlivé rasy své specifické znaky. Průcha uvádí, že dle názorů mnohých antropologů se v současné době příslušníci „čisté“ rasy v populaci ani nevyskytují. Je tomu tak díky neustálému míšení plemen. „V některých zemích, např. v Brazílii, tvoří asi 40% populace mulati (míšenci bílého a černého plemene), mestici (míšenci bělocha a indiána) a kajoti (míšenci mulata a mestice.)“ (Průcha, J., 2010, s. 63) V souvislosti s odlišností ras se často hovoří o rasismu a diskriminaci. Co je to **rasismus**, vysvětluje Průcha následovně: „*Rasismus je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci, v agresivním chování (verbálním nebo fyzickém).*“ (Průcha, J., 2010, s. 64)

Pojem **diskriminace** je dle slovníku cizích slov chápán jako veškeré rozlišování či odlišný přístup k jedné skupině než k jiné skupině nebo celku. (www.slovník-cizich-slov.abz.cz) Ochrana před diskriminací v oblasti „(a) práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání, (b) přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, (c) pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti, včetně odměňování, (d) členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují, (e) členství a činnosti v profesních komorách, včetně výhod, které tyto veřejnoprávní korporace svým členům poskytují, (f) sociálního zabezpečení, (g) přiznání a poskytování sociálních výhod, (h) přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování, (i) přístupu ke vzdělání a jeho poskytování, (j) přístupu ke zbožím a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo při jejich poskytování „ (zákon č. 198/2009 Sb.) zajišťuje v České republice zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (tzv. **antidiskriminační zákon**). Dle uvedeného zákona může dojít k diskriminaci přímé či nepřímé. K oběma typům diskriminace dochází na podkladě „*rasy, etnického původu, národnosti pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání, víry či světového názoru.*“ (zákon č. 198/2009 Sb.)

Majoritní a minoritní skupiny

Podle poměru počtu osob ve společnosti lze rozlišit skupiny na majoritní (většinové) a minoritní (menšinové). Sociologický slovník charakterizuje **minoritní (menšinovou) skupinu** jako „*společenskou skupinu, jejíž příslušníci mají zpravidla snížený podíl na politické a ekonomické moci a nižší sociální status.*“ (Velký sociologický slovník, 1996, s. 216) Ze sociologické definice lze následně odvodit terminologické vymezení skupiny **majoritní (většinové)**. Ta by měla být považována za společenskou skupinu takových příslušníků, jejichž podíl na politické a ekonomické moci je zvýšen. S tím se pojí také vyšší sociální status.

Multikulturalismus

Poměrně často užívaným pojmem nejen v souvislosti s multikulturní výchovou, ale také v sociologii je **multikulturalismus**. Lze jej chápat v užším a širším smyslu. Multikulturalismus v širším pojetí „*zahrnuje teorie a ideologie zabývající se multikulturním prostředím.*“ (Šišková, T., ed., 2008, s. 37) Multikulturalismus v užším pojetí „*je teorie a ideologie, která prohlašuje, že multikulturní soužití je třeba zachovávat a že má pozitivní vliv na společnost.*“ (Šišková, T., ed., 2008, s. 37)

Multikulturní výchova (Multicultural Education/interkulturelle Erziehung)

Vyvstává otázka, co přesně je multikulturní výchova (dále jen MKV) a jak by se dala nejuvýstižněji definovat. V návaznosti na výše objasněné pojmy by bylo jistě možné sestrojít vlastní definici pojmu MKV. Ovšem velmi obsáhle a přitom výstižně zachytil tento termín Průcha: „*Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat. Provádí se na základě různých programů ve školách a v mimoškolních zařízeních, v osvětových akcích, v reklamních kampaních, v politických opatřeních. Jsou s ní spojovány velké naděje i značné finanční prostředky, ale její skutečné efekty nejsou spolehlivě prokazovány.*“ (Průcha, J., 2006, s. 15) MKV je termínem poměrně novým. Dnes se s MKV setkáváme relativně často a to nejen v Rámcových vzdělávacích programech (RVP), ale i v běžném životě. I přesto se však jedná o pojem ne zcela ujasněný. Při celkové charakteristice pojmu hovoří Průcha o multikulturní výchově v několika možných významech.

První z nich pojímá multikulturní výchovu jako praktickou edukační činnost. Podle tohoto pojetí je multikulturní výchova realizována zejména ve školním prostředí. Zaměřuje se na informace o jiných kulturách a seznamování s jejich tradicemi a zvyky. (Průcha, J., 2006)

Druhé pojetí charakterizuje multikulturní výchovu jako „*oblast vědecké teorie*“ a má podle něj „*interdisciplinární charakter*“. Poukazuje tedy na multikulturní výchovu jako na vědu, která má značně rozvinutou teoretickou oblast. (Průcha, J., 2006, s. 20)

V bodě třetím je multikulturní výchova chápána jako výzkum. (Průcha, J., 2006) Multikulturní výchova je s výzkumem neodmyslitelně spojena. Výzkum přináší i do této oblasti nezbytné a inovativní poznatky.

1.2 Národnostní menšiny v České republice

V České republice tvoří národnostní menšiny asi 5% obyvatelstva. Do těchto 5% jsou zahrnuty jak tradiční národnostní menšiny, tak i takové skupiny lidí, jež se odlišují tradicemi, kulturními zvyky i celkovým vzhledem. To se v naší zemi týká zejména Romů. (Šišková, T., ed., 2008) Následující tabulka uvádí vývoj stavu menšin v českých zemích od roku 1921.

Přehled výsledků sčítání lidu v českých zemích								
Rok	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Národnost	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
česká	6 758 983 (67,5)	7 304 588 (68,4)	8 343 558 (93,8)	9 023 501 (94,3)	9 270 617 (94,5)	9 733 925 (94,6)	8 363 768 (81,2)	9 249 777 (90,4)
německá	3 061 369 (30,6)	3 149 820 (29,5)	159 938 (3,8)	134 143 (1,4)	80 903 (0,8)	58 221 (0,6)	48 556 (0,5)	39 106 (0,4)
moravská	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	1 362 313 (13,2)	380 474 (3,7)
slezská	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	44 446 (0,4)	10 878 (3,7)
slovenská	15 723 (0,2)	44 451 (0,4)	258 025 (2,9)	275 997 (2,9)	320 998 (3,3)	359 370 (3,5)	314 877 (3,1)	193 190 (1,9)
polská	103 521 (1,0)	92 689 (0,9)	70 816 (0,8)	65 540 (0,7)	64 074 (0,6)	66 123 (0,6)	59 383 (0,6)	51 968 (0,5)
maďarská	7 049 (0,1)	11 427 (0,1)	13 201 (0,2)	15 152 (0,2)	18 472 (0,2)	19 672 (0,2)	19 932 (0,2)	14 672 (0,1)
ruská(velkorus- ká, ukrajinská, karpatoruská)	10 505	16 769	-	-	-	-	-	-
ukrajinská a ruská	-	-	19 384	19 549	16 143	15 322	-	-
ukrajinská	-	-	-	-	-	-	8 220	22 112
ruská	-	-	-	-	-	-	5 062	12 369
rusinská	-	-	-	-	-	-	1 926	1 106
romská	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	32 903	11 746
bulharská	-	-	-	-	-	-	3 487	4 363
řecká	-	-	-	-	-	-	3 379	3 219
chorvatská	-	-	-	-	-	-	-	1 585
rumunská	-	-	-	-	-	-	1 043	1 238
srbská	-	-	-	-	-	-	-	1 801
albánská	-	-	-	-	-	-	-	690
rakouská	-	-	-	-	-	-	413	-
vietnamská	-	-	-	-	-	-	421	17 462

židovská	30 267	37 093	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	218	nejz.
jiná a nezajištěná	45 737	48 754	31 211	36 649	36 220	39 300	22 017	172 827
ostatní včetně dvojí	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	nejz.	9 860	43 553

Tabulka 1: Přehled výsledků sčítání lidu v českých zemích (zdroj: Šišková, T., ed., 2008, s. 93)

Nejaktuálnější informace o počtu osob hlásících se k jednotlivým menšinám v České republice byly získány v roce 2011 při sčítání lidu. Následující tabulka podrobně vystihuje počet osob hlásících se k jednotlivým menšinám vzhledem k jejich věku.

Národnost	Obyvatelstvo celkem	v tom podle věku									
		0-14	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80 a více	nezjištěno
Obyvatelstvo celkem	10 436 560	1 488 928	575 815	1 392 780	1 751 377	1 391 747	1 411 203	1 304 916	697 373	386 794	35 627
osoby hlásící se k jedné národnosti	7 630 246	1 031 194	405 802	955 951	1 221 933	1 011 605	1 076 892	1 033 979	563 675	313 013	16 202
z toho:											
česká	6 711 624	944 261	361 342	823 250	1 070 985	874 162	938 895	910 642	494 145	280 062	13 880
moravská	521 801	59 421	30 769	69 317	76 415	70 612	77 104	77 489	40 186	19 826	662
slezská	12 214	1 149	837	2 318	2 002	1 806	1 676	1 442	671	292	21
slovenská	147 152	4 538	2 385	20 844	24 255	22 512	27 131	23 513	15 556	6 039	379
polská	39 096	2 602	1 042	3 359	4 901	5 236	8 712	7 054	3 713	2 411	66
německá	18 658	473	255	772	1 429	2 422	2 817	4 373	4 090	1 985	42
romská	5 135	1 180	410	884	856	789	633	248	68	20	47
albánská	673	76	29	142	131	179	73	23	10	3	7
běloruská	2 013	177	143	498	554	331	210	57	27	13	3
bulharská	4 999	310	168	686	1 080	1 028	722	463	326	179	37
čínská	3 212	558	190	705	648	683	311	55	32	4	26
chorvatská	1 125	85	35	148	156	225	183	129	95	68	1
maďarská	8 920	208	96	825	1 216	1 414	1 823	1 771	1 232	313	22
moldavská	2 929	302	132	857	908	446	237	21	11	1	14
mongolská	3 735	608	231	1 008	1 116	633	88	7	1	1	42
rumunská	1 921	117	66	576	487	272	157	84	79	76	7
rusínská	739	33	19	125	133	124	99	62	68	72	4
ruská	17 872	1 836	1 384	3 629	2 884	3 353	2 448	1 119	801	341	77

řecká	2 043	49	51	203	195	296	499	327	331	89	3
srbská	1 717	158	76	214	349	372	269	169	64	39	7
ukrajinská	53 253	4 677	2 169	10 126	16 355	11 653	6 050	1 181	416	369	257
vietnamská	29 660	4 727	2 105	7 739	6 055	6 058	2 245	269	77	17	368
židovská	521	71	20	89	100	83	75	49	20	11	3
osoby hlásící se ke dvěma národnostem	163 648	25 519	9 237	19 356	22 763	21 101	22 747	23 306	13 408	5 849	362
z toho:											
česká a moravská	99 028	11 929	5 660	11 850	14 545	13 297	14 264	15 353	8 478	3 539	113
česká a německá	6 158	1 167	261	479	692	721	673	970	799	377	19
česká a polská	2 804	574	136	312	346	264	438	404	189	139	2
česká a romská	7 026	2 151	703	1 117	1 180	853	635	273	51	12	51
česká a slezská	4 361	462	291	820	662	612	561	575	261	112	5
česká a slovenská	17 666	2 298	557	1 318	1 533	2 207	3 234	3 162	2 311	999	47
česká a židovská	278	41	11	46	71	43	30	25	5	5	1
moravská a německá	292	17	15	36	51	46	42	36	35	13	1
moravská a polská	152	26	4	6	20	20	29	29	6	12	-
moravská a romská	113	20	3	20	24	19	18	7	2	-	-
moravská a slezská	4 567	510	253	591	759	743	693	634	263	114	7
moravská a slovenská	1 650	155	69	131	186	256	324	289	179	59	2
moravská a židovská	10	-	2	-	2	2	1	2	1	-	-
slezská a německá	113	6	3	17	24	11	22	13	10	7	-
slezská a polská	250	13	10	26	36	48	38	46	18	15	-
slezská a romská	5	1	1	3	-	-	-	-	-	-	-
slezská a slovenská	43	4	2	8	8	7	8	5	1	-	-
slezská a židovská	3	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-
slovenská a	445	25	10	53	70	59	61	76	67	24	-

maďarská											
slovenská a romská	573	60	22	96	95	106	118	48	24	1	3
neuveďeno	2 642 666	432 215	160 776	417 473	506 681	359 041	311 564	247 631	120 290	67 932	19 063

Tabulka 2: Sčítání lidu z roku 2011 Obyvatelstvo podle věku a národnosti. (zdroj: www.czso.cz)

2 Legislativní opatření a RVP ZV

2.1 Zákony a vyhlášky související se základním vzděláváním

Základním legislativním opatřením v souvislosti se vzděláváním je zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. **školský zákon**) ze dne 24. září 2004, účinný od 1. ledna 2005. Tento zákon je novelizován zákonem č. 472/2011 Sb., a měl by být považován za stěžejní v oblasti vzdělávání. (www.msmt.cz) Vymezuje mj. zásady a cíle vzdělávání, vzdělávací programy – RVP, ŠVP (blíže jsou kurikulárním dokumentům věnovány následující kapitoly), charakterizuje systém *vzdělávací soustavy/vzdělávání* v České republice, zmiňuje možnosti vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami i dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných a samozřejmě určuje práva i povinnosti dětí, žáků a studentů (příp. jejich zákonných zástupců). V neposlední řadě je tímto/školským zákonem dána povinná školní docházka po dobu devíti školních roků a to i pro děti cizinců, kteří na území ČR pobývají více než 90 dnů. Vyučovacím jazykem je dle § 13 jazyk český, přičemž § 13 je zaměřen na vyučovací jazyk. Dle tohoto paragrafu je vyučovacím jazykem jazyk český, přičemž příslušníkům národnostních menšin se zajišťuje právo na vzdělávání v jazyce menšiny dle podmínek stanovených § 14 tohoto zákona. Současně může ministerstvo povolit vyučování některých předmětů v cizím jazyce.

Podle § 14 školského zákona zajišťuje *„obec, kraj popřípadě ministerstvo pro příslušníky národnostních menšin vzdělávání v jazyce národnostní menšiny v mateřských, základních a středních školách, a to v obcích, v nichž byl v souladu se zvláštním právním předpisem zřízen výbor pro národnostní menšiny“* za splnění dalších podmínek tímto zákonem stanovených.

Na vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se zaměřuje § 16. Zahrnuje děti, žáky a studenty se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. Sociálním znevýhodněním se podle tohoto zákona rozumí mimo jiné *„postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.“*

Vzdělávání cizinců je rozpracováno v § 20 školského zákona.

S ohledem na MKV je vhodné uvést §14, který se věnuje vzdělávání příslušníků národnostních menšin a §20 se zaměřením na vzdělávání cizinců. (zákon č. 561/2004 Sb.)

Nemalý význam v oblasti školství má zákon **č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých předpisů**. Kromě výčtu jednotlivých pedagogických pracovníků uvádí také podmínky pro získání jejich odborné kvalifikace, zabývá se také dalším vzděláváním pedagogických pracovníků. Řeší mj. také jejich pracovní dobu a náplň přímé pedagogické činnosti. Také tento zákon již byl novelizován, poslední novelou je zákon č. 198/2012 Sb., kterým se mění zákon č.563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů došlo k zásadním změnám ve dvou důležitých oblastech a to je řízení škol a školských zařízení. (www.msmt.cz, www.rvp.cz)

Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon upravuje podmínky vstupu cizinců na území České republiky.

Vyhláška **č. 72/2005 Sb.** se pak zaměřuje na **poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních**. Tato vyhláška byla novelizována vyhláškou č. 116/2011 Sb.

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných je předmětem vyhlášky **č. 73/2005 Sb.**, jež nabyla účinnosti 9. února 2005. Tato vyhláška byla novelizována vyhláškou č. 147/2011 Sb.

Součástí legislativy v oblasti základního vzdělávání je i **vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky**. Vzdělávání ve třídách pro jazykovou přípravu je upraveno v § 10. (www.msmt.cz)

2.2 Vývoj kurikulárních dokumentů

Zásadní změnu, která ve školství v posledních dvaceti letech nastala, přinesl přechod od jednotných osnov, podle nichž se vyučovalo na všech základních školách souběžně, k Rámcovým vzdělávacím programům (dále jen RVP), na jejichž základě si každá škola vytváří vlastní školní vzdělávací program (dále jen ŠVP).

Tyto změny ve školství však neproběhly najednou. RVP byly zaváděny postupně, před plošným zavedením byly napřed RVP zkoušeny na pilotních školách, po úspěšném testování na pilotních školách začala postupná změna na všech školách. Vznikly RVP pro předškolní, základní a střední vzdělávání. Následně byly vytvářeny RVP pro žáky s lehkým mentálním postižením a pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V oblasti základního vzdělávání došlo ke schválení RVP v roce 2005 a od září 2007 se stala výuka podle RVP ZV a z něj vycházejícího ŠVP povinnou v prvním a šestém ročníku základní školy.

Následující tabulka monitoruje postupné zavádění RVP do jednotlivých typů škol.

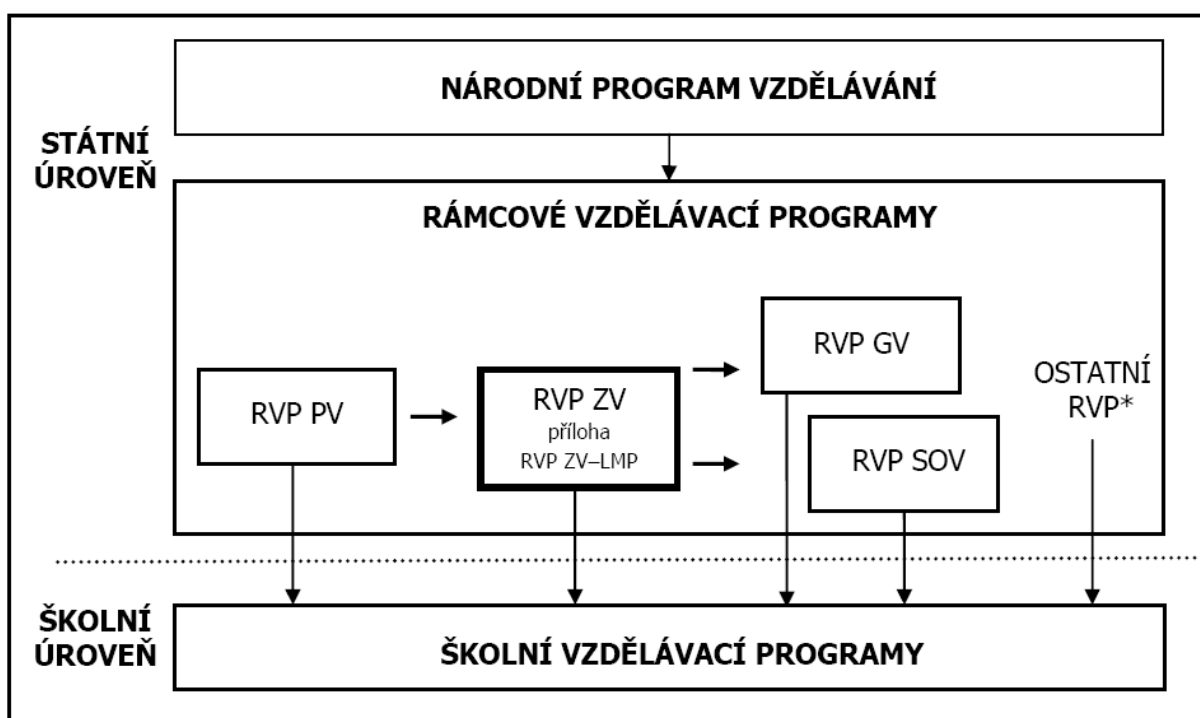
	Schválení RVP	Školy začínají v prvních ročnících učit podle příslušných ŠVP
Mateřské školy	1. 3. 2005	1. 9. 2007
Základní školy	31. 8. 2005	1. 9. 2007 (povinně v 1. i v 6. roč.)
Základní umělecké školy	do 31. 8. 2010	1. 9. 2012
Gymnázia	24. 7. 2007	1. 9. 2009
Dvojjazyčná gymnázia	do 31. 8. 2009	1. 9. 2009
Sportovní gymnázia	24. 7. 2007	1. 9. 2009
Ostatní střední školy (SOŠ, SOU, VOŠ)		
1. etapa (61 RVP OV)	31. 8. 2007	1. 9. 2009
2. etapa (82 RVP OV)	1. 9. 2008	1. 9. 2010
3. etapa	do 31. 8. 2009	1. 9. 2011
4. etapa	do 31. 8. 2010	1. 9. 2012

Tabulka 3: Průběh reformy – vydávání RVP a přechod na výuku podle vlastních ŠVP (zdroj: www.msmt.cz)

2.3 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV)

Podle školského zákona se do vzdělávací soustavy zavádí systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let.(zákon č. 561/2004 Sb.)

Kurikulárními dokumenty na státní úrovni jsou Národní program vzdělávání a RVP. RVP vymezují náplň předškolního, základního a středního vzdělávání. Vzdělávání na jednotlivých školách se uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů, které si podle pravidel stanovených v příslušném RVP vytváří každá škola sama. (RVP ZV, 2007)

Graf 1: Systém kurikulárních dokumentů (zdroj: RVP ZV, 2007, s. 9)

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) a je východiskem pro rámcový vzdělávací program pro střední vzdělávání (dále jen RVP SV). RVP ZV určuje klíčové kompetence a současně jejich úroveň, kterou by žáci měli zvládnout na konci základního vzdělávání. Jeho důležitou součástí jsou průřezová témata. (RVP ZV, 2007)

Cíle základního vzdělávání

Základní vzdělávání má žákům poskytnout základní všeobecné vzdělání a rozvíjet klíčové kompetence.

Cíle:

- „umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení
- *podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů*
- *vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci*
- *rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých*
- *připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti*
- *vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city k chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě*
- *učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný*
- *vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učít je žít společně s ostatními lidmi*
- *pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci“ (RVP ZV, 2007, s. 11-12)*

Klíčové kompetence

Klíčové kompetence jsou souborem všech potřebných vědomostí a dovedností, které by měl žák na konci určitého časového úseku zvládnout. Navzájem se prolínají, k jejich rozvíjení směřuje veškerá vzdělávací náplň.

Základní vzdělávání zahrnuje kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní.(RVP ZV, 2007)

Vzdělávací oblasti

RVP ZV je rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí.

- **„Jazyk a jazyková komunikace** (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk*)
- **Matematika a její aplikace** (*Matematika a její aplikace*)
- **Informační a komunikační technologie** (*Informační a komunikační technologie*)
- **Člověk a jeho svět** (*Člověk a jeho svět*)
- **Člověk a společnost** (*Dějepis, Výchova k občanství*)
- **Člověk a příroda** (*Fyzika, chemie, Přírodopis, Zeměpis*)
- **Umění a kultura** (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*)
- **Člověk a zdraví** (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*)
- **Člověk a svět práce** (*Člověk a svět práce*)“ (RVP ZV, 2007, s. 18)

Školní vzdělávací program (ŠVP)

Náplň školního vzdělávacího programu (dále jen ŠVP) je blíže specifikována mimo jiné v RVP ZV. RVP ZV rovněž určuje zásady pro tvorbu ŠVP. Každá škola je povinna zpracovat vlastní ŠVP, tato povinnost vychází ze školského zákona. ŠVP pak odráží možnosti konkrétní školy, vychází ze vzdělávacích cílů školy a současně respektuje individuální vzdělávací zvláštnosti a potřeby žáků. Zároveň by mělo být při tvorbě ŠVP přihlíženo k umístění školy v regionu a zohledněno sociální zázemí.

Podle RVP ZV nese ředitel školy odpovědnost za zpracování ŠVP tak, aby odpovídal požadavkům RVP ZV. Je koordinátorem tvorby ŠVP, případně může být touto funkcí pověřen jeho zástupce či jiný člen pedagogického sboru. V RVP je rovněž stanoveno, že na tvorbě ŠVP by měli mít podíl všichni učitelé příslušné školy. Tito jsou také odpovědní za realizaci obsahu konkrétního ŠVP v podmínkách příslušné školy. ŠVP se po projednání se školskou radou stává částí povinné dokumentace školy. Zároveň, jak je stanoveno v RVP ZV, musí být zveřejněn. Měl by být volně přístupný rodičům žáků i veřejnosti tak, aby měl každý možnost seznámení se s jeho obsahem. „Aby do něj mohl každý nahlížet a pořizovat si z něj opisy a výpisy, popřípadě požádat o kopii.“ (RVP ZV, 2007, s. 127) Zásady zpracování ŠVP pro základní vzdělávání jsou podrobně rozpracovány v RVP ZV.

Rámcovým vzdělávacím programem je dána také formální struktura, podle níž by měl být ŠVP sestaven. Celý ŠVP by měl být rozčleněn do šesti oblastí v následující posloupnosti: *Identifikační údaje; Charakteristika školy; Charakteristika ŠVP; Učební plán; Učební osnovy; Hodnocení žáků a autoevaluace školy.* (RVP ZV, 2007, s. 128)

Jak vyplývá z RVP ZV, součástí identifikačních údajů by měl být název ŠVP, měl by být uveden předkladatel ŠVP, zřizovatel a v neposlední řadě počátek platnosti dokumentu. Dále může být uveden motivační název ŠVP, IČO, IZO, RED-IZO či jméno koordinátora tvorby ŠVP. Tyto údaje však nejsou povinné.

Obsahem charakteristiky školy by měly být informace o úplnosti a velikosti školy, o materiálním, prostorovém, technickém a hygienickém vybavení školy. Měla by být připojena charakteristika pedagogického sboru, informace o dlouhodobých projektech či mezinárodní spolupráci. Charakteristika školy by měla obsahovat také údaje o spolupráci s rodiči a jinými subjekty. Dalšími údaji, které by mohly být součástí tohoto bodu, jsou umístění školy a charakteristika žáků.

Charakteristika ŠVP by se měla skládat ze zaměření školy, výchovných a vzdělávacích strategií. Mělo by být specifikováno zabezpečení výuky jak žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, tak žáků mimořádně nadaných. Součástí charakteristiky ŠVP je začlenění průřezových témat.

Učební plán by měl být rozvržen v tabulce. Měl by být doplněn poznámkami k učebnímu plánu. První stupeň by měl být výrazně oddělen od stupně druhého. Je vhodné, aby součástí tabulace učebního plánu byl výčet povinných vyučovacích předmětů a časových dotací pro jednotlivé ročníky.

Učební osnovy v ideálním případě obsahují název vyučovacího předmětu, charakteristiku vyučovacího předmětu a vzdělávací obsah vyučovacího předmětu. Dalšími doporučenými údaji jsou mezipředmětové vztahy, další poznámky přibližující realizaci obsahu vzdělávání.

Součástí posledního bodu by měla být pravidla pro hodnocení žáků. Pravidla hodnocení zahrnují způsoby i kritéria hodnocení. Druhou částí tohoto bodu je autoevaluace školy. Tady by bylo vhodné vymezit oblasti, cíle, kritéria, nástroje autoevaluace a časové rozvržení evaluačních činností. (RVP ZV, 2007)

3 Multikulturní výchova v RVP ZV

3.1 Průřezová témata

Průřezová témata (dále jen PT) jsou důležitou součástí základního vzdělávání. V RVP ZV „*reprezentují aktuální problémy současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání.*“ (RVP ZV, 2007, s. 100) Svým pojetím odráží potřeby žáků a zároveň formují jejich osobnost. „*Všetchna průřezová témata mají jednotné zpracování. Obsahují Charakteristiku průřezového tématu, v níž je zdůrazněn význam a postavení průřezového tématu v základním vzdělávání. Dále je vyjádřen vztah ke vzdělávacím oblastem a přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka jak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností, tak v oblasti postojů a hodnot.*“ (RVP ZV, 2007, s. 90)

Vzhledem k tomu, že jsou průřezová témata povinnou součástí základního vzdělávání, musí škola všechna témata uvedená v RVP ZV do vzdělávání zařadit. V každém ročníku však nemusí být zařazena všechna témata. Rozsah a způsob realizace průřezových témat stanovuje školní vzdělávací program.

Do oblasti základního vzdělávání jsou zařazována tato průřezová témata:

- „*Osobnostní a sociální výchova*
- *Výchova demokratického občana*
- *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech*
- *Multikulturní výchova*
- *Environmentální výchova*
- *Mediální výchova*“ (RVP ZV, 2007, s. 90)

PT by měla být v ŠVP součástí charakteristiky ŠVP. Měla by zde být uvedena všechna průřezová témata včetně tematických okruhů, jenž k danému tématu náleží. Rovněž by mělo být blíže specifikováno, v jakém ročníku a vyučovacím předmětu budou tematické okruhy zařazeny. Nedílnou součástí tvoří forma realizace tematických okruhů. Jak je uvedeno v Manuálu pro tvorbu ŠVP (Manuál pro tvorbu ŠVP v ZV, 2006) mohou být tematické okruhy PT realizovány třemi základními formami. Jedná se o **integraci obsahu tematických okruhů PT do vzdělávacího obsahu vyučovacích předmětů; projekt a samostatný**

předmět. Zároveň může docházet ke kombinaci výše uvedených způsobů. Pokud je tematický okruh součástí vyučovacího předmětu, měl by být tento vyučovací předmět u daného tematického okruhu uveden. Tyto informace je doporučeno, z důvodu lepší přehlednosti, uvádět v tabulce. V případě, že je PT pojímáno jako samostatný vyučovací předmět, znamená to, že *„jsou jeho osnovy rozpracovány stejně jako osnovy všech ostatních vyučovacích předmětů s tím, že výstupy takto utvořeného předmětu si škola stanoví na základě realizovaných tematických okruhů a v souladu s přínosy PT k rozvoji osobnosti žáka jak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností, tak v oblasti postojů a hodnot.“* V případě, že se škola rozhodne pro realizaci tematického okruhu formou projektu, mohlo by mít zpracování projektu dle Manuálu pro tvorbu ŠVP následující strukturu: *„název projektu; charakteristika projektu; přínos projektu pro výchovnou a vzdělávací činnost/strategii školy; časové rozmezí/rozvržení projektu“.* (Manuál pro tvorbu ŠVP v ZV, 2006, s. 39)

Dle Manuálu pro tvorbu ŠVP musí být ve vzdělávání na prvním i druhém stupni základního vzdělávání zahrnuta všechna PT. Se všemi tematickými okruhy by měli být žáci seznámeni do konce devátého ročníku. Pořadí tematických okruhů i výběr konkrétních témat z tematických okruhů je v kompetenci školy. (Manuál pro tvorbu ŠVP v ZV, 2006)

3.2 MKV – předmět zkoumání a cíle MKV

MKV jako průřezové téma by měla prolínat všemi vzdělávacími oblastmi a umožnit žákům poznání nejrůznějších kultur. Seznámit žáky s příslušníky národnostních menšin žijících na území ČR a jejich individuálními zvláštnostmi či etnickými odlišnostmi. Na základě tohoto poznání by mělo u žáků docházet k lepšímu uvědomění si vlastní identity a kulturních hodnot. (RVP ZV, 2007) PT MKV je však zaměřeno také na rozvoj mezilidských vztahů, rasové snášenlivosti a slušného chování.

„Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- *poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti*
- *rozvíjí dovednost orientovat se v pluralitní společnosti a využívat interkulturních kontaktů k obohacení sebe i druhých*
- *učí žáky komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých, chápat a tolerovat odlišné zájmy, názory i schopnosti druhých*
- *učí přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné*
- *rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin*
- *rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie*
- *učí žáky uvědomovat si možné dopady svých verbálních i neverbálních projevů a připravenosti nést odpovědnost za své jednání*
- *poskytuje znalost některých základních pojmů multikulturní terminologie: kultura, etnikum, identita, diskriminace, xenofobie, rasismus, národnost, netolerance aj.“*
(RVP ZV, 2007, s. 97)

„V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- *pomáhá žákům prostřednictvím informací vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám, reflektovat zázemí příslušníků ostatních sociokulturních skupin a uznávat je*

- *napomáhá žákům uvědomit si vlastní identitu, být sám sebou, reflektovat vlastní sociokulturní zázemí*
- *stimuluje, ovlivňuje a koriguje jednání a hodnotový systém žáků, učí je vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu*
- *pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti*
- *vede k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu*
- *učí vnímat sebe sama jako občana, který se aktivně spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám“ (RVP ZV, 2007, s. 98)*

Mezi cíle multikulturní výchovy se řadí:

- *„předat žákům zajímavé informace o jiných kulturách ve vazbě na kulturu vlastní (analogie setkávání);*
- *vychovávat k toleranci a proti rasismu (pozitivní příklady, věrný popis reality);*
- *vzdělávat o tom, co se děje při setkávání příslušníků různých kultur (zachycení reálných procesů interakce a jejich charakteru);*
- *podporovat sociální a kulturní identitu žáků domácích i cizích (umožnit žákům porovnávat a vytvářet si vlastní identitu sociální a kulturní, přemýšlet a volit si životní cestu, udržet kompaktnost osobnosti).“ Šišková, T., ed.2008, s. 42)*

3.3 Tematické okruhy MKV

Tematické okruhy vychází z aktuální situace ve škole. Mezi tematické okruhy MKV se řadí: kulturní diference, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita a princip sociálního smíru a solidarity.

- *„Kulturní diference – jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti,*
- *Lidské vztahy – právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci,*
- *Etnický původ – rovnocennost všech etnických skupin a kultur,*
- *Multikulturalita – multikulturalita současného světa a předpokládaný vývoj v budoucnosti*
- *Princip sociálního smíru a solidarity – odpovědnost a přispění každého jedince za odstranění diskriminace a předsudků vůči etnickým skupinám“ (RVP ZV, 2007, s. 98)*

4 Osobnost učitele, předpoklady pro správný přístup k MKV

4.1 Osobnostní charakteristika učitele

Osobnost učitele má velmi významnou úlohu a to hned v několika ohledech. Učitel předává probíranou látku, záleží ovšem i na tom, jakým způsobem to dělá. (Moore, D., Varianty, 2008 (Moree, D., 2008) K tomu aby mohl žákům předávat kvalitní informace i v oblasti MKV by měl mít určité osobnostní předpoklady. Měl by mít všeobecný kulturní rozhled zejména proto, že MKV v hojné míře souvisí s předáváním informací o jiných kulturách. Měl by znát základní rozdíly a specifika národností, se kterými se může žák prvního stupně ZŠ běžně setkat. Měl by být schopen žákům jednoduchou formou vysvětlit např. proč se v některé zemi slaví svátky, které se jinde neslaví. Měl by vést žáky k toleranci, být schopen pro žáky srozumitelnou formou objasnit pojmy jako je rasismus, diskriminace, kultura. V chování by měl být žákům příkladem a tím u nich upevňovat zásady slušného chování a morálky.

4.2 Profesní příprava

Předměty týkající se MKV na VŠ

Lze zhodnotit, že vzdělávání v oblasti MKV a celkově PT je v pregraduální přípravě budoucích učitelů věnován velmi malý prostor. Ze srovnání informací z univerzit podílejících se na přípravě budoucích učitelů vyplývá, že nejlepší příprava v oblasti MKV je poskytována studentům pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, ale i zde je příprava v oblasti MKV jen velmi okrajovou záležitostí. Většina informací spadající do problematiky MKV je poskytována studentům neučitelských oborů.

Masarykova univerzita v Brně poskytuje vzdělání v oblasti MKV na katedře sociální pedagogiky. *„Katedra sociální pedagogiky odborně a organizačně zajišťuje několik studijních oborů v různých formách studia, které jsou zaměřeny na rozvoj sociálních a volnočasových kompetencí studentů pro práci s nejrůznějšími sociálními skupinami v rámci primární, sekundární i terciární prevence a intervence.,* (www.ped-muni.cz) Pro zájemce o studium sociální pedagogiky nabízí obory v prezenční (PS) i kombinované (KS) formě

Jsou nabízeny tříleté bakalářské a navazující magisterské obory:

- Sociální pedagogika a volný čas (PS, bc., Mgr.)
- Sociálně pedagogické asistentství PS, bc.)
- Sociální pedagogika (KS, bc., Mgr.)

„Mimo vymezené mateřské obory garantují pracovníci katedry doplňující pedagogické studium oboru Vychovatelství a Pedagog volného času v rámci placené formy celoživotního vzdělávání.“

Tradičně se také kolektiv katedry podílí na pregraduální přípravě budoucích učitelů, kde pracovníci katedry garantují disciplíny Základy sociální pedagogiky a Multikulturní výchova.

Na výuku MKV se soustřeďuje také pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Konkrétně je MKV zařazena na katedře primární a preprimární pedagogiky jako povinný předmět u oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ ve čtvrtém ročníku studia. (www.upol.cz)

MKV je součástí studia učitelství pro druhý stupeň ZŠ na katedře pedagogiky a psychologie Univerzity Hradec Králové. (www.uhk.cz)

4.3 Možnosti dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) v oblasti MKV

Získávat nové poznatky týkající se průřezového tématu MKV lze nejen prostřednictvím studia oboru učitelství či sociální pedagogiky na pedagogické fakultě. V současné době jsou dostupné mnohé publikace týkající se MKV. Jedná se jak o publikace osvětlující problematiku MKV spíše z teoretického hlediska, tak i o publikace nabízející přímo náměty do praxe či popisující fázi před samotným začleněním MKV v praxi. Z tištěných publikací vhodných ke studiu a rozšíření poznatků o MKV lze uvést následující příklady: Jan Průcha se v publikaci Multikulturní výchova (Průcha, J. 2006) zabývá MKV spíše z teoretického hlediska. V knize autor odkazuje na další možné zdroje vhodné ke studiu MKV. Tentýž autor v publikaci Interkulturní psychologie (Průcha, J. 2010) rozšiřuje pojetí MKV o sociologické zkoumání různých kultur, etnik a národů. Jako pomyslný přechod od teorie k praxi může být vnímána publikace Tatjany Šiškové zabývající se výchovou k toleranci a proti rasismu s podtitulem Multikulturní výchova v praxi. (Šišková, T. ed. 2008) Možné přístupy k MKV v rámci vyučovacího procesu popisuje publikace Než začneme s multikulturní výchovou. (Moree, D., 2008) Pro seznámení žáků s kulturou žáků z odlišného etnika je vhodná příručka O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků. (Zimová, L., Balkó, I., 2005) Nachází se zde velmi podrobné informace o jednotlivých zemích, včetně jazyka, jímž se v dané zemi mluví, oděvů či pokrmů charakterizujících příslušnou zemi. Součástí charakteristiky státu jsou zeměpisné údaje a údaje z historie.

V rámci tištěných publikací jsou pedagogickým pracovníkům (ve školách) dostupné tzv. Programové nabídky pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP). Pro potřeby diplomové práce byly vybrány tři tyto publikace, a to z období září 2011 – srpen 2013. V publikaci Programová nabídka II pro vzdělávání pedagogických pracovníků, září 2011 – leden 2012 se vyskytuje pouze jedna nabídka DVPP týkající se MKV. Jedná se o program s názvem Islám a střet civilizací v programové nabídce pro Plzeňský kraj. Programová nabídka DVPP pro Zlínský kraj neobsahuje žádný program se zaměřením na MKV.

V programových nabídkách DVPP pro na období září 2012 – leden 2013 je obsaženo několik programů dotýkajících se MKV. Jedná se o následující programy:

- Mezilidské vztahy a komunikace (program je obsažen v programové nabídce několika krajů ČR);

- Důstojnost lidské osoby, pozitivní sebehodnocení;
- Čeština z druhé strany, jak ji učit děti – cizince I;
- Pozitivní hodnocení druhých;
- Židovské tradice a zvyky na pozadí středověkého antisemitismu a holocaustu;
- Africká hudba a tanec;
- Třídní učitel a vztahy ve třídě.

V programové nabídce pro Zlínský kraj jsou z výše uvedených obsaženy následující programy:

- Mezilidské vztahy a komunikace;
- Třídní učitel a vztahy ve třídě;
- Důstojnost lidské osoby, pozitivní sebehodnocení;
- Pozitivní hodnocení druhých.

V publikaci zaměřující se na DVPP v období únor 2013 – srpen 2013 se vyskytují dvě programové nabídky vztahující se k MKV. Jedná se o program s názvem Romské dítě v české škole a Africká hudba a tanec. V rámci programové nabídky zlínského kraje není uveden žádný program týkající se MKV.

Z internetového zdroje www.inkluzivniskola.cz lze čerpat mimo jiné různé studijní materiály k MKV. Z patnácti studijních materiálů vztahujících se přímo k MKV lze zmínit například publikaci Cvičení pro multikulturní výchovu. *„Publikace nabízí metodické zpracování několika témat z MKV do samostatných vyučovacích hodin. Autorky vycházely především z transkulturního přístupu, ve kterém je kladen důraz na to, aby bylo ke každému člověku přístupováno jako k individualitě.“* (citace) Publikace je dostupná volně ke stažení na stránkách centra ekologické a globální výchovy Cassiopeia. (www.cegv-cassiopeia.cz) Rozsáhlou publikací je Interkulturní vzdělávání. Tuto publikaci je rovněž možné na portálu stáhnout.

Jsou zde přehledným způsobem zpracovány jakési profily devíti zemí, jejichž národnost je v ČR nejpočetněji zastoupena. V budoucnu by mělo být tímto způsobem

rozpracováno celkem dvacet států. Obsahem těchto profilů jsou podrobné informace o jednotlivých zemích, z nichž žáci pocházejí. U každé země je přiložen soubor ve formátu PDF. V sekci aktuality se nachází informace o školení a seminářích týkajících se inkluzivního vzdělávání.

Mezi další zdroje vhodné k získávání informací v oblasti MKV lze zařadit internetový zdroj Multikulturní centrum Praha (www.mkc.cz). Přímo na úvodní straně multikulturního centra je dostupná nabídka vzdělávacích projektů rozvíjejících tzv. interkulturní kompetence a to jak u jednotlivců, tak i u institucí v rámci České republiky. Nachází se zde nabídka kurzů jak pro učitele, tak například pro školní inspektory, knihovníky, pro děti či studenty a veřejnost. Z realizovaných kurzů pro učitele lze jmenovat následující kurzy:

- Interkulturalita a média;
- Cože? Já, a rasista?;
- Světová hudba ve škole;
- Multikulturní vzdělávání pro tolerantní společnost;
- Co víme o Romech?;
- Rozmanitost ve škole – umění jednat v interkulturních situacích;
- Dětem o menšinách – kurz k metodice interkulturních dílen;
- Protipředsudkové vzdělávání pro učitele;
- Kultury a křižovatky (školení budoucích pedagogů) (www.mkc.cz)

Charakteristiku průřezových témat, ale i výukové materiály k jednotlivým tématům poskytuje zdroj www.pruzezovatemata.cz. Mimo jiné je zde dostupná také jakási metodika výuky průřezových témat. Metodika vychází z požadavků RVP ZV. Celý projekt a výukové materiály s ním spojené jsou vhodné pro 2. stupeň základních škol a dostupné až po zapojení příslušné školy do projektu. Volně přístupné jsou v současnosti pouze ukázky výukových materiálů. V rámci MKV se jedná o tři výukové materiály.

Zejména pro pedagogy 2. stupně ZŠ a středních škol je určen také projekt „Multikulturní výchova v Olomouckém kraji“. Informace o projektu a s ním související materiály jsou dostupné na www.multi-kulti.cz. Stránka obsahuje odkazy na organizace zabývající se MKV či interkulturní výchovou. Dostupné jsou zde také informace o seminářích realizovaných v rámci projektu.

Na portálu www.zkola.cz v sekci průřezová témata je možné získat informace o realizovaných projektech či seminářích týkajících se MKV, ale také výstupy z těchto projektů ve formě výukových materiálů a příruček pro pedagogy. Z aktuální nabídky dalšího vzdělávání lze zmínit například cyklus seminářů s názvem *Židé, dějiny a kultura*, jehož cílem je mimo jiné připravit pedagogické pracovníky na rozvíjení obecnějších témat interkulturní výchovy. Dále se jedná o kurz realizovaný na Vyšší odborné škole pedagogické a sociální a Střední pedagogické škole v Kroměříži pod názvem *Pohádka a příběh jako prostředek orientace dětí ve světě mezilidských vztahů*.

Projektů zaměřenému na MKV se od 1. 4. 2009 věnuje Národní institut dětí a mládeže společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Realizují projekt Klíče pro život, jež je zaměřen na rozvoj klíčových kompetencí v rámci zájmového a neformálního vzdělávání. V rámci MKV jsou zde dostupné články i nabídky kurzů pro pedagogické pracovníky. Informace související s MKV lze čerpat z následujících článků:

- Multikulturní výchova – krok vpřed, nebo omyl?;
- Je rasismus skutečně nuda?;
- Víme: co to je synagoga?;
- Víme: co je to mešita?;
- Svátek vietnamských dětí Tet trung thu;
- Multikulturalita není zaklínadlo;
- Dům národnostních menšin;
- Nerovnost mezi muži a ženami v České republice v posledním roce;
- Ujasněme si pojmy! Multikulturní výchova x interkulturní vzdělávání x transkulturní přístup. (www.nidm.cz)

Na téže stránce je dostupný zvukový záznam rozhovorů s garantkou průřezového tématu MKV Michaelou Tužilovou.

Součástí portálu www.osobnostnirozvojpedagoga.cz jsou kromě seminářů pro pedagogické pracovníky zejména z Ústeckého kraje dostupné také materiály ke stažení.

K MKV se vztahuje studijní materiál „*Multikulturní výchova pro pedagogy*“.
(www.osobnostnirozvojpedagoga.cz)

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 Metodologie

Potřebná data byla zpracována formou případové studie prostřednictvím analýzy dokumentů a dotazníku.

5.1 Případová studie

Dle Hendla jde v případové studii „o *detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů*“ V rámci případové studie je shromažďováno „*velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců*“ (Hendl, J. 2005, s. 104)

Dle sledovaného případu rozlišuje Hendl následující typy případových studií:

Osobní případová studie

Jedná se o rozsáhlé zkoumání jednoho jevu u konkrétní osoby.

Studie komunity

Jde o výzkum jedné nebo několika komunit. Pro studie komunity je možné rovněž použít označení sociografie.

Studium sociálních skupin

Studium sociálních skupin se zaměřuje na zkoumání malých skupin, například rodiny i větších skupin, například zaměstnanecké skupiny.

Studium organizací a institucí

Prostřednictvím studia organizací a institucí jsou zkoumány například školy, firmy či odborové organizace. Cíle tohoto zkoumání mohou být různé.

Zkoumání událostí, rolí a vztahů

Zkoumání událostí, rolí a vztahů je orientováno na konkrétní událost. (Hendl, J. 2005)

Metody sběru dat

V případové studii je dle Hendla (2005) možné použít mimo jiné analýzu produktů či dotazování.

5.2 Analýza dokumentů

Stěžejní výzkumnou metodou pro získání potřebných informací byla zvolena obsahová analýza neboli analýza dokumentů. Analýza dokumentů je v pedagogickém výzkumu považována za hodnotný zdroj informací. Podle Křováčkové a Skutila (2011 in Skutil, M., 2011) je v pedagogickém i psychologickém výzkumu řazena k základním činnostem. (Hendl, 2005) Hendl charakterizuje dokument jako „*všechno napsané nebo prostě zaznamenané*“. (Hendl, J. 2005, s. 95)

Rovněž poukazuje na možnost označení termínem dokumenty všech výtvorů lidského bytí. Popisuje několik výhod tohoto výzkumného postupu. Za přínosnou považuje různorodost dokumentů a také to, že informace nejsou vystaveny působení změn faktů, k nimž může dojít v jiných výzkumných metodách (např. při rozhovoru). (Hendl, J. 2005)

Hendl popisuje šest kritérií poznávací ceny dokumentů:

- *„Typ dokumentu*
- *Vnější znaky dokumentu*
- *Vnitřní znaky dokumentu*
- *Intencionalita dokumentu*
- *Blízkost dokumentu*
- *Původ dokumentu*“ (Hendl, J. 2005, s. 132)

Pelikán dělí dokumenty školního prostředí následovně:

Osobní dokumentace

Zahrnuje dokumentaci vedenou o žácích či pracovnících školy.

Školská a školní dokumentace

Školská dokumentace je představována dokumenty, jež charakterizují výuku. Školní dokumentace se týká zejména chodu školy.

Školní ukazatelé

Za analýzu školních ukazatelů můžeme považovat zpracování výsledků školních prací.
(Pelikán, J., 2007)

5.3 Dotazník

Dotazník je považován za velmi častou metodu získávání dat v pedagogickém výzkumu. (Chráska, M., 2007) P. Gavora (2000) (in Chráska, M., 2007) charakterizuje dotazník jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“ (Chráska, M., s. 163), „*Samotný dotazník je soustava předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně.*“ (Chráska, M., 2007, s. 163) Podstata dotazníku spočívá jak v získávání informací o respondentovi, tak i v získávání informací o jeho názorech a postojích k dané problematice. (Skutil, M., 2011)

Chráska (2007) rozlišuje několik druhů položek v dotazníku.

Dle cíle jsou položky rozděleny následovně:

- kontaktní položky
- funkcionálně psychologické položky
- kontrolní položky
- filtrační položky

Podle formy odpovědi respondenta:

- otevřené položky
- uzavřené položky

Otevřené, jinými slovy nestrukturované položky dle Chrásky (2007) nenabízejí respondentovi již předem dané odpovědi. Je dána jen problematika, ke které se mají respondenti vyjádřit. Nevýhodu otevřených položek Chráska (2007) spatřuje právě ve volnosti ve výpovědích, jež může následně činit obtíže při vyhodnocování získaných dat. Pozitivně však hodnotí možnost podrobnějšího poznání zkoumaných jevů a respondenti mají možnost lépe vyjádřit svůj skutečný názor než v položkách uzavřených.

Uzavřené položky nabízí omezený počet vybraných odpovědí, z nichž respondent označí položku, která nejvíce koresponduje s jeho názory na danou problematiku. Za nejvýznamnější pozitivum uzavřených položek je považováno jednoduché zpracování a

následné vyhodnocení získaných výpovědí. Negativum je možné spatřovat v omezené možnosti vyjádření vlastního názoru respondenta. (Chráska, M., 2007)

Podle obsahu, jenž položka zjišťuje:

- *„položky zjišťující fakta*
- *položky zjišťující znalosti nebo vědomosti*
- *položky zjišťující mínění, postoje a motivy“* (Chráska, M., 2007, s. 168)

Odpovědi na položky zjišťující fakta jsou považovány za nepříliš náročné. Z tohoto důvodu jsou často zařazovány do úvodu dotazníku. Mohou se použít i v průběhu dotazníku a to především proto, aby si mohl respondent odpočinout. (Chráska, M., 2007) Položky zjišťující znalosti nebo vědomosti je vhodné formulovat obezřetně především proto, aby respondent nenabyl pocitu neznalosti. Důraz je kladen především na vhodnou formulaci otázek. (Chráska, M., 2007)

U položek zaměřených na zjištění mínění, postojů a motivů respondenta je třeba dbát opatrnosti při formulaci otázek s tím, aby v otázkách nebyly rozpoznatelné názory autora dotazníku. Vhodné je také ujištění respondenta o tom, že rozdílnost názorů na dané jevy je zcela přirozená a v pořádku. (Chráska, M., 2007)

6 Výzkumné šetření

6.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumného šetření je analyzovat, prozkoumat a následně popsat začlenění průřezového tématu Multikulturní výchova do školního vzdělávacího programu Základní školy Horní Němčí.

Jako dílčí cíle byly stanoveny následující:

1. Zjistit, jak podrobně je průřezové téma multikulturní výchova propracováno v ŠVP ZŠ Horní Němčí a jakých formulací bylo použito
2. Zjistit, zda učitelé chápou význam a přínos MKV v ŠVP
3. Popsat postup začleňování MKV do ŠVP
4. Metodou dotazníku orientačně zjistit úroveň znalostí dětí v oblasti MKV

6.2 Charakteristika místa výzkumného šetření a výzkumného vzorku

Charakteristika školy

Místem šetření je Základní škola Horní Němčí, která sídlí v patrové budově v centru obce Horní Němčí. Budova byla postavena v roce 1912. Z informací uvedených v ŠVP vyplývá, že se jedná se o neúplnou školu, jež poskytuje vzdělání v rozsahu prvního stupně povinné školní docházky. Žáci následně dojíždějí nejčastěji do nedaleké obce Dolní Němčí, kde pokračují ve vzdělávání na úplné základní škole. Kromě žáků místních tvoří určitou část i žáci dojíždějící ze sousední obce Slavkov. Kapacita školy je 100 žáků, přičemž v posledních letech není kapacita zcela naplňována.

Ve škole pracuje 8 pedagogických pracovníků (z toho 1 ředitel školy a 3 vychovatelky školní družiny). Věkový průměr pedagogického sboru je 40 let. Pedagogický sbor je kvalifikovaný. Všechny předměty však nejsou vyučovány aprobovanými pedagogy. Někteří z pedagogických pracovníků zastávají rovněž následující funkce: výchovný poradce, vedoucí metodické komise, školní metodik prevence, koordinátor environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO). Všichni pedagogové se dle své aprobační, úvazkové a zájmové pravidelně účastní seminářů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP).

Škola se nachází v CHKO Bílé Karpaty, proto své vzdělávací aktivity směřuje k tématice ochrany životního prostředí. Žáci se účastní přírodovědných soutěží, škola se dlouhodobě zapojuje do nejrůznějších projektů. V současné době škola nerozvíjí žádný dlouhodobý systematický projekt mezinárodní spolupráce.

Charakteristika výzkumného vzorku

Pro naplnění cílů výzkumného šetření byly zadány celkem dva dotazníky.

Jednalo se o dotazník pro pedagogické pracovníky a dotazník pro žáky páté třídy ZŠ Horní Němčí.

Cílem dotazníku pro pedagogické pracovníky (dotazník viz. příloha č. 3) bylo zjistit, do jaké míry pedagogičtí pracovníci chápou význam a přínos MKV v ŠVP a rozumí pojmům s MKV souvisejícím. Dotazník byl zadáván v únoru 2013. Distribuováno bylo 7 dotazníků. Dotazníky byly osobně předány řediteli školy. Dotazníky byly osobně předány řediteli školy, o vyplnění byli požádáni všichni pedagogičtí pracovníci. Dotazník je tvořen dvanácti

otázkami, z nichž některé obsahují doplňující podotázky. Vyplněno bylo 5 dotazníků, návratnost byla tedy 71%.

Sběr dat u žáků proběhl v únoru 2013 v pátém ročníku Základní školy Horní Němčí. Cílem bylo získání dat o celkové úrovni poznatků souvisejících s MKV po absolvování prvního stupně ZŠ s ohledem na kritéria stanovená v ŠVP. Celkem bylo distribuováno 15 dotazníků (viz. příloha č. 4), návratnost byla 100%. Dotazník byl zadáván vyučujícím páté třídy.

Dotazník je tvořen sedmi otázkami, některé obsahují doplňující podotázky. Dotazník byl zadán vyučujícím v rámci běžné výuky, na vyplnění měli žáci 35 minut. Žáci pracovali samostatně, v případě nejasností jim bylo zadání upřesněno vyučujícím.

7 Analýza a interpretace šetření

7.1 Analýza ŠVP

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání Základní školy Horní Němčí odpovídá požadavkům RVP ZV z hlediska struktury i obsahu.

Zaměření školy dle ŠVP

Základní škola Horní Němčí dle ŠVP poskytuje základ všeobecného vzdělání žáků. Důraz je kladen na kvalitu poskytované výchovy a vzdělání, na všestranný rozvoj osobnosti každého jedince. V učebním plánu je zdůrazněna práce s informacemi, informačními a komunikačními technologiemi a jejich následné využití. Žáci jsou vedeni k všestranné, účinné a otevřené komunikaci. Je podporována osobnostní a sociální výchova dětí, jejich sebedůvěra a smysl pro úctu k sobě i druhým.

Výchovné a vzdělávací strategie dle ŠVP

Žákům jsou poskytovány znalosti a dovednosti využitelné v praktickém životě. Je posilován pozitivní vztah k učení. Důraz je přikládán návaznosti učiva, žáci mají možnost postupovat při učení samostatně od jednoduchého ke složitějšímu. Ve výuce jsou uplatňovány efektivní metody výuky (skupinové, kooperativní, projektové vyučování). Žáci jsou vedeni k týmové práci, vzájemné pomoci, sounáležitosti a respektu. Je jim umožněno využívání informačních a komunikačních technologií. Zavádění a využívání výpočetní techniky je podporováno v různých předmětech.

Škola se zaměřuje na dodržování pravidel, zejména pravidel stanovených školním řádem a vedení žáků ke zdravému životnímu stylu. Je umožněno rovné vzdělávání pro všechny a zajištěn individuální přístup k žákům. Pozornost je věnována jak žákům nadaným, tak žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Jsou vytvářeny adekvátní podmínky pro jejich rozvoj.

Podle úrovně schopností a dovedností jsou žáci zapojováni do různých soutěží, kde mají možnost vlastní prezentace. Ukazatelem úrovně čtenářské gramotnosti v mateřském jazyce je zvládnutí čtení s porozuměním, práce s textem, vyhledávání informací, otevřená komunikace, diskuze.

K výuce cizích jazyků využívá škola především metody prožitkového vyučování, činnostního učení, tvořivou dramatiku. Je podporován rozvoj komunikativních dovedností.

V rámci environmentální výchovy jsou žáci vedeni k třídění odpadů, ochraně přírody a životního prostředí dle ročního plánu EVVO.

Společnými postupy a formami práce na úrovni školy jsou u žáků cíleně rozvíjeny a utvářeny klíčové kompetence.

Klíčové kompetence dle ŠVP

KOMPETENCE K UČENÍ – umožnit žákům osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní učení

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- pracuje s různými informačními zdroji
- využívá vhodné komunikační prostředky
- vyhledává a propojuje informace se skutečným životem
- poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení
- posoudí vlastní pokrok, zhodnotí výsledky učení, diskutuje o nich.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ – podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- vnímá různé problémové situace, řeší problémy a svoje řešení dokáže obhájit, přijímá odpovědnost za výsledek
- ve vhodných oblastech vzdělávání používá netradiční metody a formy práce
- rozvíjí schopnosti logického myšlení
- provádí praktická cvičení.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ – vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- zná základní prostředky komunikace
- komunikuje srozumitelně a kultivovaně různými formami s vrstevníky i dospělými
- dodržuje etiku komunikace – věcnost, naslouchání, respektování názorů, argumentace vhodnou formou
- využívá získané komunikativní dovednosti k navazování vztahů potřebných ke kvalitní spolupráci a soužití.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ – rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých, připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- dodržuje pravidla pro soužití ve škole
- přijme stanovenou roli ve skupině
- zvládá základy kooperace a týmové práce
- přijímá a poskytuje pomoc
- respektuje jiné názory a přijímá nové zkušenosti
- vytváří pozitivní představu o sobě samém
- ovládá a řídí své jednání a chování.

KOMPETENCE OBČANSKÉ – rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, svému prostředí i k přírodě; chránit své fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- dodržuje mravní hodnoty, slušné jednání
- vhodnou formou prosazuje své zájmy
- utváří ohleduplný a citlivý vztah k lidem, váží si jejich vnitřních hodnot
- zodpovědně se rozhoduje a pomáhá v různých situacích
- v krizové situaci postupuje podle pokynů kompetentních osob
- respektuje, chrání a oceňuje tradice a kulturní i historické dědictví
- zapojuje se do kulturního dění a sportovních aktivit
- poznává a chrání přírodu, dbá o ochranu životního prostředí
- dodržuje zdravý životní styl, chrání své zdraví.

KOMPETENCE PRACOVNÍ – pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- má osvojené základní pracovní dovednosti a návyky, využívá a uplatňuje je v praxi
- poznává a dodržuje zásady bezpečnosti a ochrany zdraví
- rozvíjí své schopnosti při zájmových činnostech, uvědomuje si význam smysluplného využití volného času.

Formy a metody práce

ŠVP ZŠ v Horním Němčí uvádí následující formy a metody práce, které směřují k získání klíčových kompetencí žáků ZŠ Horní Němčí.

Formy a metody práce	Klíčové kompetence
činnostní učení	- pracovní, k řešení problémů
kooperativní výuka	- sociální a personální, občanské
samostatná práce	- k řešení problémů, k učení
prezentace prací	- komunikativní
problémové vyučování	- k řešení problémů
práce s chybou	- k řešení problémů
skupinová práce	- sociální a personální
praktická cvičení	- pracovní
hromadná výuka	- sociální a personální
práce s informacemi	- k učení
individuální přístup	- k učení
modelové a situační hry	- občanské

Tabulka 4 Formy a metody práce (zdroj: ŠVP ZŠ Horní Němčí 2012)

Začlenění průřezových témat v ŠVP

Začlenění průřezových témat je v ŠVP ZŠ Horní Němčí součástí charakteristiky ŠVP. Všechna průřezová témata jsou v ŠVP rozpracována v přehledné tabulce, z níž je patrné, která průřezová témata a tematické okruhy jsou realizována v příslušných ročnících. Zároveň je uvedena forma, kterou jsou PT realizována. U všech PT v ŠVP ZŠ Horní Němčí s výjimkou mediální výchovy jsou zařazeny všechny tematické okruhy. Výběr konkrétních námětů z tematických okruhů PT je dle Manuálu pro tvorbu ŠVP v základním vzdělávání (2005) plně v kompetenci školy. Průřezová témata korespondují s RVP ZV. Vzhledem k zaměření DP blíže jen k MKV.

Celkové zhodnocení ŠVP

ŠVP ZŠ Horní Němčí obsahuje všechny údaje vycházející ze struktury ŠVP uvedené v RVP ZV. V rámci identifikačních údajů jsou uvedeny všechny povinné části, přičemž lze považovat za vhodné doplnění dalších doporučených údajů. Jedná se zejména o motivační název ŠVP. Vzhledem k poloze školy v CHKO Bílé Karpaty i zaměření na oblast

environmentální výchovy by bylo vhodné zvolit motivační název v souladu s touto skutečností. Dále je možno doplnit jméno koordinátora tvorby ŠVP. V bodě obsahujícím charakteristiku školy jsou zahrnuty všechny povinné údaje. Některé části jsou popsány podrobněji. V charakteristice ŠVP je zaměření školy specifikováno jen velmi okrajově a stručně. Bylo by vhodné uvedené informace blíže specifikovat, případně uvést některé konkrétní příklady v oblasti zaměření školy. Z dostupných informací není patrné, na rozvoj které konkrétní oblasti vzdělávání se škola zaměřuje více. Výchovné a vzdělávací strategie jsou podrobně rozpracovány. Jsou uvedeny konkrétní klíčové kompetence, které by měl žák na konci prvního stupně vzdělávání v ZŠ Horní Němčí zvládat. V přehledné tabulce jsou uvedeny využívané formy a metody práce. Škola dle ŠVP zabezpečuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, není však již blíže specifikováno o žáky s jakým druhem zdravotního znevýhodnění či postižení se konkrétně jedná. Rovněž je uvedeno, že žákům se zdravotním či sociálním znevýhodněním je poskytována individuální péče. Součástí charakteristiky ŠVP je začlenění průřezových témat. Učební plán je uveden v přehledné tabulce, časové dotace jednotlivých předmětů splňují základní požadavky RVP ZV. Ve zpracování učebních osnov lze poukázat zejména na to, že na rozdíl od úvodu ŠVP je zde uveden u každého předmětu motivační název a to: „Školní vzdělávací program Škola správných dětí“, což může působit značně nejednotně. Není zde uvedena charakteristika vyučovacích předmětů, chybí časové a organizační vymezení předmětu, výchovné a vzdělávací strategie. Je uvedeno pouze učivo, výstupy tedy kompetence a mezipředmětové vztahy. Celkově by tedy bylo vhodné některé údaje uvedené v ŠVP rozšířit a více přizpůsobit aktuální situaci školy.

Zhodnocení MKV v ŠVP

V rámci průřezového tématu MKV je v ŠVP ZŠ Horní Němčí začleněno všech pět tematických okruhů. Bližší specifikace tematických okruhů spočívá zejména ve výběru témat z RVP ZV.

Bylo by vhodné tato témata blíže specifikovat podle konkrétních potřeb školy. U tematických okruhů nejsou uvedeny výstupy k zařazeným tématům, tedy cíle, ke kterým v rámci tématu směřují, či kompetence, jež mají být u žáků v rámci tématu rozvíjeny.

Rovněž jsou dále v učebních osnovách uvedeny mezipředmětové vztahy. Mezipředmětové vztahy se však dotýkají pouze „hlavních“ předmětů. **Chybí provázanost s průřezovými tématy. V rámci učebních plánů nejsou PT vůbec uvedena.**

1. Kulturní diference

Z možných oblastí jsou v ŠVP vybrány následující dvě:

- jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti
- respektování zvláštností různých etnik (zejména cizinců nebo příslušníků etnik žijících v místě školy)

Tematický okruh v tomto rozsahu je součástí výuky ve všech předmětech v 1. – 5. ročníku.

Shrnutí obsahu tematického okruhu Kulturní diference v učebnicích:

V učebnici **Začínáme číst a psát: Český jazyk 1, Fraus (2012)** je zachycena problematika kulturních diferencí. Žáci se postupně seznamují s dětmi. S chlapcem pocházejícím z Vietnamu, s chlapcem, jehož otec je Skot, s holčičkou s tělesným postižením. Rozpracovány jsou kulturní odlišnosti v jednotlivých zemích.

Kulturní diference jsou zachyceny na obrázcích (str. 38) v učebnici **Prvouky pro 1. ročník, Nová škola (2007)**.

Se zvláštnostmi různých etnik se žáci mohou seznámit v **Čítance pro 2. ročník, Nová škola (2002)**, kde jsou mimo jiné zařazeny i Romské pohádky.

Respektování zvláštností různých etnik je rozvíjeno prostřednictvím obrázku v učebnici **Prvouky pro 2. ročník, Nová škola (2008)**. Jsou zde znázorněny děti různého etnického původu včetně znázornění odlišných kulturních diferencí.

Jedinečnost každého člověka a respektování jeho individuálních zvláštností je v pracovním sešitě **Prvouka pro 2. ročník, Nová škola (2008)** znázorněno prostřednictvím obrázku dětí různých etnik.

Respektování zvláštností různých etnik je u žáků podněcováno prostřednictvím romské pohádky zařazené v **Čítance pro 3. ročník, Nová škola** (2010).

Na jedinečnost každého člověka a respektování jeho individuálních zvláštností je v učebnici **Prvouky pro 3. ročník, Nová škola** (2011) poukázáno zejména obrázkem na str. 7. Na str. 66 je zdůrazněno, že odlišnosti mezi sebou můžeme pozorovat na základě věku, pohlaví či barvy pleti, avšak každý by měl být posuzován zejména podle povahových vlastností. Je zde tedy uplatňován i princip slušného chování a jsou zdůrazněny základní morální normy.

Respektování zvláštností různých etnik je podněcováno zařazením Romské pohádky do **Čítanky pro 4. ročník, Nová škola** (2003).

Jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti a respektování zvláštností různých etnik jsou zachyceny na str. 29, 42, 47 v **Učebnici angličtiny1, Oxford** (2009).

Na stranách 31, 35 v učebnici **Happy House, Oxford** (2009) jsou kulturní diference zachyceny na obrázku. Na straně 35 se nachází obrázek dětí rozdílného etnického původu s popisem fyzických odlišností.

Na straně 1 v učebnici angličtiny **Happy Street, Oxford** (2009) jsou na obrázku zachyceni lidé odlišného etnického původu. Je tedy zdůrazněna jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti. Podněcováno je respektování těchto zvláštností. Totéž je patrné i z fotografie dívky na straně 29. Respektování zvláštností různých etnik je podpořeno obrázkem šesti osob odlišného etnického původu na straně 41.

Strana 19 v pracovním sešitě **Happy Street, Oxford** (2009) rozpracovává kulturní odlišnosti týkající se stravování osob různého etnického původu. Na straně 50 je rozpracováno téma zálib a koníčků. Stejně jako na straně 19 jsou zde obrázky osob odlišného etnického původu.

V učebnici angličtiny **Project, Oxford** (2008) jsou na obrázcích a fotografiích zachyceny osoby, zejména děti různého etnického původu. Jsou zdůrazněny kulturní odlišnosti jednotlivých osob. Strana 72 je věnována tématu kultura. Opět se zde nachází fotografie dětí odlišného etnického původu. Text u fotografií upřesňuje, ze které země pochází a kde aktuálně žijí.

V pracovním sešitě **Project, Oxford** (2008) je podporováno uvědomění si kulturních odlišností formou obrázků. Jsou na nich zachyceny zejména děti různého etnického původu. Důraz je kladen na respektování zvláštností různých etnik.

2. Lidské vztahy

Součástí tematického okruhu jsou následující oblasti:

- právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci
- udržovat tolerantní vztahy a rozvíjet spolupráci s jinými lidmi, bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženskou, zájmovou nebo generační příslušnost
- uplatňování principu slušného chování (základní morální normy)
- tolerance, empatie, umět se vžít do role druhého
- lidská solidarita, osobní příspěvek k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do kolektivu třídy

Tematický okruh v tomto rozsahu je součástí výuky ve všech předmětech v 1. – 5. ročníku.

Shrnutí obsahu tematického okruhu Lidské vztahy v učebnicích:

Lidská solidarita, osobní příspěvek k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do kolektivu třídy je podporováno učebnicí **Začínáme číst a psát: Český jazyk 1, Fraus** (2012).

Tolerantní vztahy a rozvoj spolupráce s jinými lidmi je podporován v učebnici **Prvouka pro 1. ročník, Nová škola** (2007).

K udržování přátelských vztahů s jinými lidmi bez ohledu na jejich specifika jsou žáci vedeni i prostřednictvím ukázek literárních textů v **Čítance pro 2. ročník, Nová škola** (2002). Zahrnut je také princip slušného chování, jsou podněcovány základní morální normy.

Uplatňování principu slušného chování a základní morální normy jsou zdůrazněny v **Čítance pro 3. ročník, Nová škola** (2010).

Pravidla slušného chování jsou podrobně rozpracována na str. 7 v učebnici **Prvouky pro 3. ročník, Nová škola** (2011). Zároveň je zdůrazněna důležitost lidské solidarity a důstojnosti. Nechybí ani námět k činnosti týkající se pravidel slušného chování.

Právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci, uplatňování principu slušného chování (základní morální normy), tolerance, empatie, umět se vžít do role druhého – tato témata jsou obsažena na str. 5 – 6 a 18 v pracovním sešitě **Prvouka pro 3. ročník, Nová škola** (2008).

Na straně 31 v učebnici **Happy House, Oxford** (2009) se nachází obrázek třídy. Žáci na obrázku jsou rozdílného etnického původu. Z obrázku lze rozpoznat, že žáci komunikují a spolupracují.

Právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci

3. Etnický původ

Součástí tematického okruhu jsou následující oblasti:

- různé způsoby života, odlišné myšlení a vnímání světa
- odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost

Tematický okruh v tomto rozsahu je součástí výuky ve všech předmětech v 1. – 5. ročníku.

Shrnutí obsahu tematického okruhu Etnický původ v učebnicích:

V učebnici **Začínáme číst a psát: Český jazyk 1, Fraus** (2012) pro první ročník jsou zachyceny děti různých etnik i různé způsoby života.

Odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost je zachycena v učebnici **Prvouky pro 1. ročník, Nová škola** (2007).

V **Čítance pro 2. ročník, Nová škola** (2002) jsou prostřednictvím Romských pohádek vhodně zachyceny odlišné způsoby života jednotlivých etnik.

Romská pohádka, jež je součástí **Čítanky pro 3. ročník, Nová škola** (2010), zprostředkovává informace o různých způsobech života, odlišném myšlení a vnímání světa lidí rozdílného etnického původu.

Odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost je zachycena prostřednictvím obrázku dětí rozdílného etnického původu v učebnici **Prvouky pro 3. ročník, Nová škola** (2011). Na str. 13 – 14 je rozpracováno téma České republiky a její začlenění v rámci Evropy. Žáci se seznámí se sousedními státy ČR, jejich obyvateli i státními symboly.

Na odlišnost lidí, ale i jejich vzájemnou rovnost je poukázáno na str. 18 v pracovním sešitě **Prvouka pro 3. ročník, Nová škola** (2008). Strana nese nadpis Kamarádi z Evropy a jsou zde pojmenovány a na znázorněny na mapě sousední státy ČR. Rovněž je zde pro žáky srozumitelnou formou definován pojem Evropská unie.

Různé způsoby života, odlišné myšlení a vnímání světa u lidí odlišného etnického původu je zachyceno v Romské pohádce na str. 41 – 44 v **Čítance pro 4. ročník, Nová škola** (2003).

Z obrázku na str. 31 v učebnici **Happy House, Oxford** (2009) je patrné, že není brán zřetel na etnickou odlišnost žáků.

Různé způsoby života, odlišné myšlení a vnímání světa, stejně tak odlišný etnický původ jsou zpracovány na stranách 11, 15, 39, 60 v učebnici angličtiny **Happy Street, Oxford** (2009). Na straně 21 a jsou pak zachyceny etnické a kulturní odlišnosti různých osob. Strana 23 zachycuje kulturní odlišnosti týkající se stravování v různých zemích. Na straně 41 a 42 jsou obrázky osob odlišného etnického původu.

Je zdůrazněna jejich odlišnost a zároveň vzájemná rovnost.

Strana 16 – 17 v učebnici angličtiny **Project, Oxford** (2008) popisuje různé způsoby života v různých zemích. Jsou zde popsány země, obrázek u každé země znázorňuje stavbu či sport, jež tuto zemi charakterizují. U každé země je vedle tohoto obrázku znázorněna i vlajka příslušné země. Je zde zachyceno vyprávění tří přátel, z nichž jeden žije ve Velké Británii, dva v Austrálii.

Na stranách 12 – 13, 16 – 17 v pracovním sešitě **Project, Oxford** (2008) je rozpracováno téma různých zemí světa a osob, které z těchto zemí pochází.

4. Multikulturalita

Součástí tematického okruhu jsou následující oblasti:

- význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání
- naslouchání druhým

Tematický okruh v tomto rozsahu je především součástí výuky v předmětu anglický jazyk ve 4. – 5. ročníku.

Shrnutí obsahu tematického okruhu Multikulturalita v učebnicích:

Význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání je podpořen překlady zahraničních autorů, jež jsou součástí **Čítanky pro 3. ročník, Nová škola** (2010).

Význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání je podporován překlady z cizích jazyků na str. 3 v učebnici **Český jazyk 4, Nová škola** (2010).

Stejně tak na str. 3 v učebnici **Český jazyk 5, Nová škola** (2010).

Význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání je zachycen také v **Učebnici angličtiny 1, Oxford** (2009).

Na straně 86 v pracovním sešitě **Happy Street, Oxford** (2009) je kladen důraz na význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění, je zde obrázek dětí různého etnického původu i s dalšími charakteristikami jejich zálib atd.

5. Princip sociálního smíru a solidarity

Součástí tematického okruhu jsou následující oblasti:

- otázka lidských práv

Tematický okruh v tomto rozsahu je součástí výuky v předmětu vlastivěda ve 4. – 5. ročníku.

Shrnutí obsahu tematického okruhu Princip sociálního smíru a solidarity v učebnicích:

Otázka lidských práv je srozumitelnou formou rozpracována v učebnici **Začínáme číst a psát: Český jazyk 1, Fraus** (2012) pro první ročník. Je popsána situace chlapce vyrůstajícího v Klokánku. Rovněž je vysvětleno, že děti mají svá práva, která nesmí být porušována nebo jim odírána. Následuje výčet základních práv dětí.

Kompletní seznam učebnic je v příloze č. 1

7.2 Vyhodnocení dotazníků pro pedagogické pracovníky

Vyhodnocování dotazníků pro pedagogické pracovníky proběhlo vyhodnocováním odpovědí u jednotlivých otázek a případně jejich statistickým zpracováním.

Položka č. 1: Pokuste se prosím krátce vlastními slovy definovat následující pojmy:

Položka č. 1.1: Diskriminace

Dle slovníku cizích slov je jako diskriminace chápáno veškeré rozlišování či odlišný přístup k jedné skupině než k jiné skupině nebo celku. (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Z 5 respondentů odpovědělo 5 respondentů (tj. 100%). Správně dokázalo pojem charakterizovat všech 5 respondentů (tj. 100%).

Jako příklad lze uvést následující odpověď:

- Vyčlenění jedince ze společnosti na základě jeho odlišnosti (jiné etnikum, kultura, ...).

Položka č. 1.2: Rasismus

Rasismus je dle slovníku cizích slov „*nevědecká protihumánní teorie o nadřazenosti lidských ras a etnických skupin.*“ Současně může být chápán jako „*nenávisť k lidem určité rasy a její projevy (utlačování apod.)*.“ (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Z 5 respondentů odpovědělo 5 respondentů (tj. 100%). Všechny 5 respondentů (tj. 100%) dokázalo pojem výstižně charakterizovat.

Jako příklad lze uvést následující odpověď:

- Útlak, nenávisť k jedinci nebo k určité skupině, nepřijetí osobnosti druhého člověka.

Položka č. 1.3: Etnikum

Pojem etnikum je slovníkem cizích slov popisován jako určitá skupina lidí, jež je spojena společným původem, specifickými znaky (mezi ně patří zejména jazyk), tradicemi a mentalitou. (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Z 5 respondentů odpovědělo 5 respondentů (tj. 100%). Všechny 5 odpovědi bylo správných (tj. 100%).

Jako příklad lze uvést následující odpověď:

- Jedná se o pojem, kterým označujeme skupinu lidí, kteří mají stejný původ, stejnou kulturu, jazyk, mentalitu, tradice a žijí na stejném území.

Položka č. 1.4: Empatie

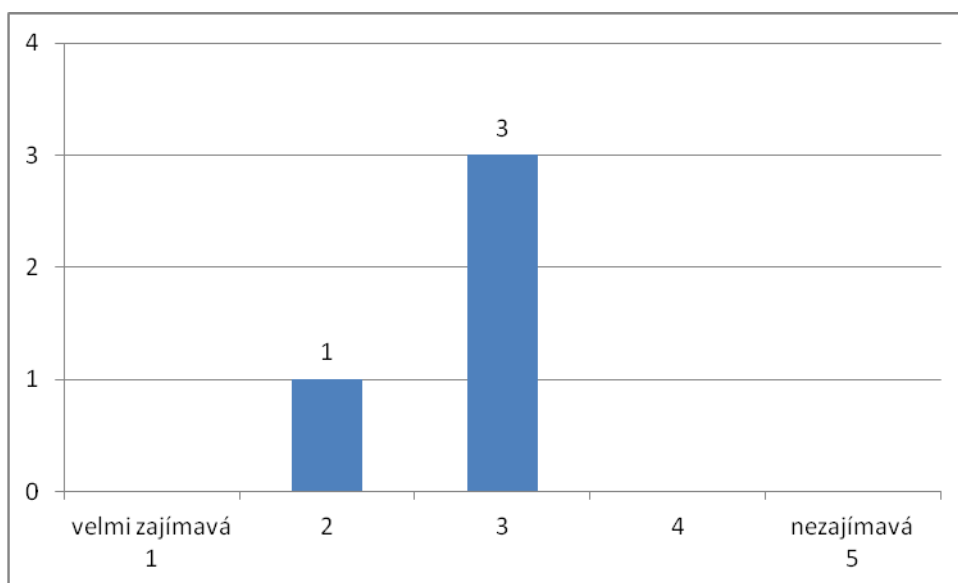
Empatie je vnímána jako „*schopnost vcítit se do pocitů, jednání druhé osoby.*“
(www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). Správně odpověděli všichni respondenti (tj. 100%).

Jako příklad lze uvést následující odpověď:

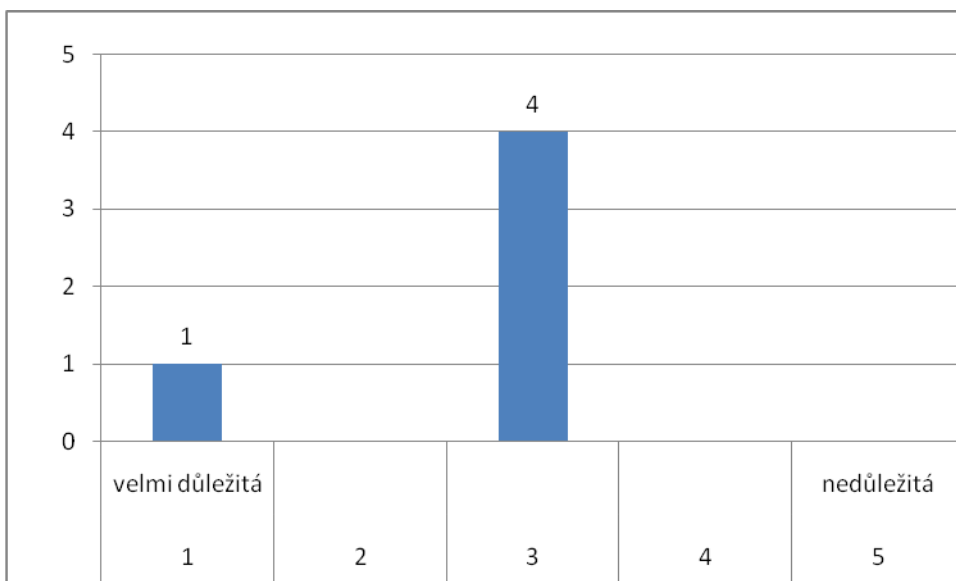
- Vcítění se do potřeb, myšlení druhého člověka.

Položka č. 2: MKV je podle Vás:

Graf 2: Zajímavost MKV dle pedagogických pracovníků

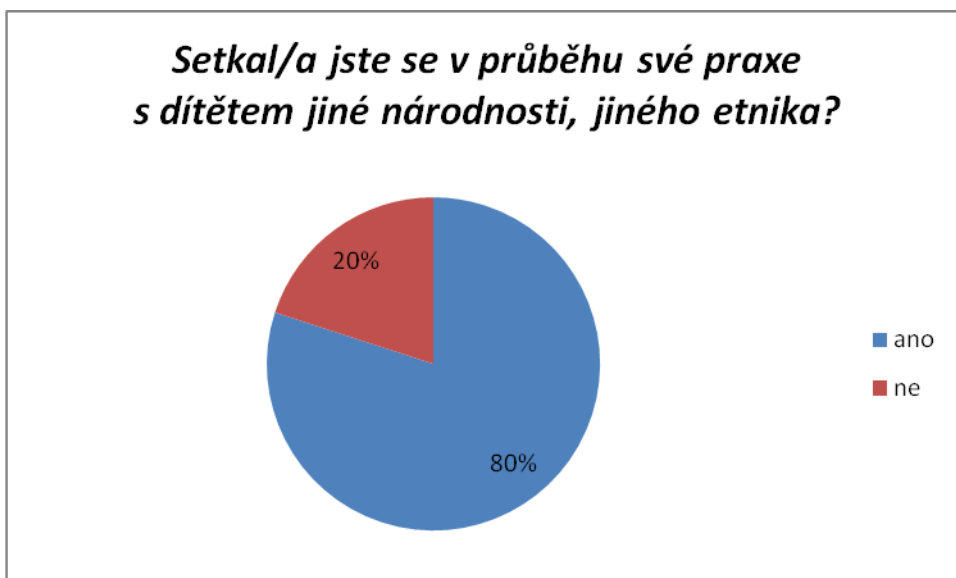
Z 5 respondentů odpověděli 4 (tj. 80%). Na škále hodnocení od 1 do 5, kdy 1 znamená velmi zajímavá a 5 nezajímavá, označil 1 respondent hodnotu 2 a 3 respondenti hodnotu 3.

Graf 3: Důležitost MKV dle pedagogických pracovníků

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). Na škále hodnocení od 1 do 5, kdy 1 znamená velmi důležitá a 5 nedůležitá, označil 1 respondent hodnotu 2 a 3 respondenti hodnotu 3.

Položka č. 3: Setkal/a jste se v průběhu své praxe s dítětem jiné národnosti, jiného etnika?

Graf 4: Setkání s dítětem jiné národnosti (etnika) v průběhu praxe

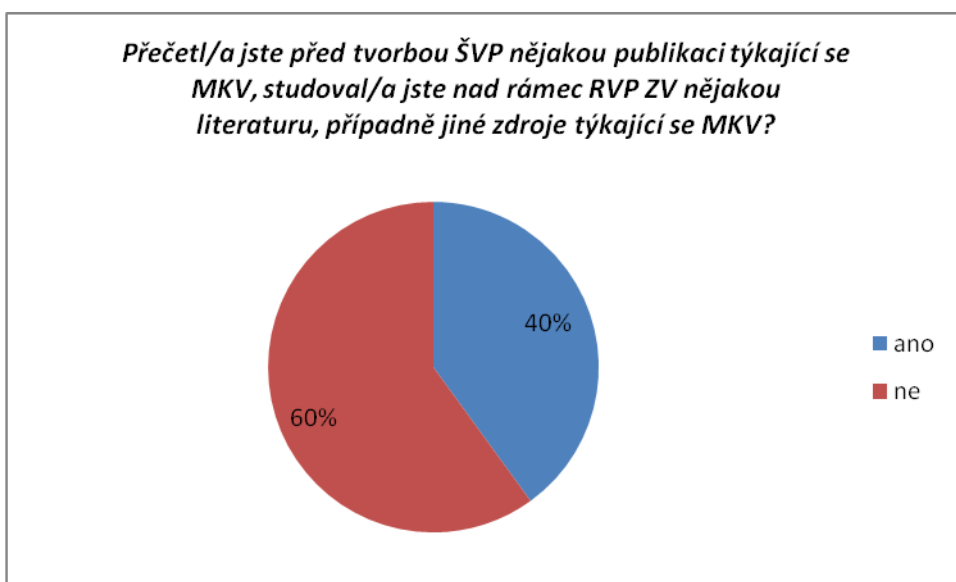
Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). 4 respondenti (tj. 80%) odpověděli ano, 1 respondent odpověděl ne.

Položka č. 3.1: V případě kladné odpovědi, napište prosím jeho národnost:

3 respondenti (tj. 75%) uvádí pouze romské etnikum, 1 respondent (tj. 25%) uvádí, že se setkal s dítětem slovenské a romské národnosti.

Položka č. 4: Přečetl/a jste před tvorbou ŠVP nějakou publikaci týkající se MKV, studoval/a jste nad rámec RVP ZV nějakou literaturu, případně jiné zdroje týkající se MKV?

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). 2 respondenti (tj. 40%) uvádí ano, 3 respondenti (tj. 60%) uvádí ne.

Graf 5: Příprava pedagogických pracovníků na tvorbu ŠVP (s ohledem na MKV)

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). 2 respondenti (tj. 40%) uvádí ano, 3 respondenti (tj. 60%) uvádí ne.

Položka č. 4.1: Vzpomenete si na konkrétní zdroj?

Ze 2 respondentů uvedl jeden respondent (tj. 50%) konkrétní zdroj. Tímto zdrojem byly odkazy na internetu.

Položka č. 5: Absolvoval/a jste před tvorbou ŠVP nějaký kurz zaměřený k průřezovému tématu MKV?

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). Všichni respondenti odpověděli ne.

Položka č. 5.1: Pokud ano, uveďte prosím, o který kurz se jednalo:

Položka č. 5.2: Hodnotíte tento kurz jako přínosný?

Vzhledem k záporné odpovědi všech respondentů u položky č. 5 není třeba položky č. 5.1 a 5.2 vyhodnocovat.

Položka č. 6: Spolupracoval/a jste při tvorbě ŠVP – začleňování průřezového tématu MKV se školou, na které žáci pokračují ve vzdělávání (2. stupeň ZŠ – ZŠ Dolní Němčí)?

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). Všichni respondenti odpověděli ne.

Položka č. 7: Zúčastnil/a jste se v posledních třech letech kurzu nebo vzdělávacího programu DVPP zaměřeného na MKV?

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). Všichni respondenti odpověděli ne.

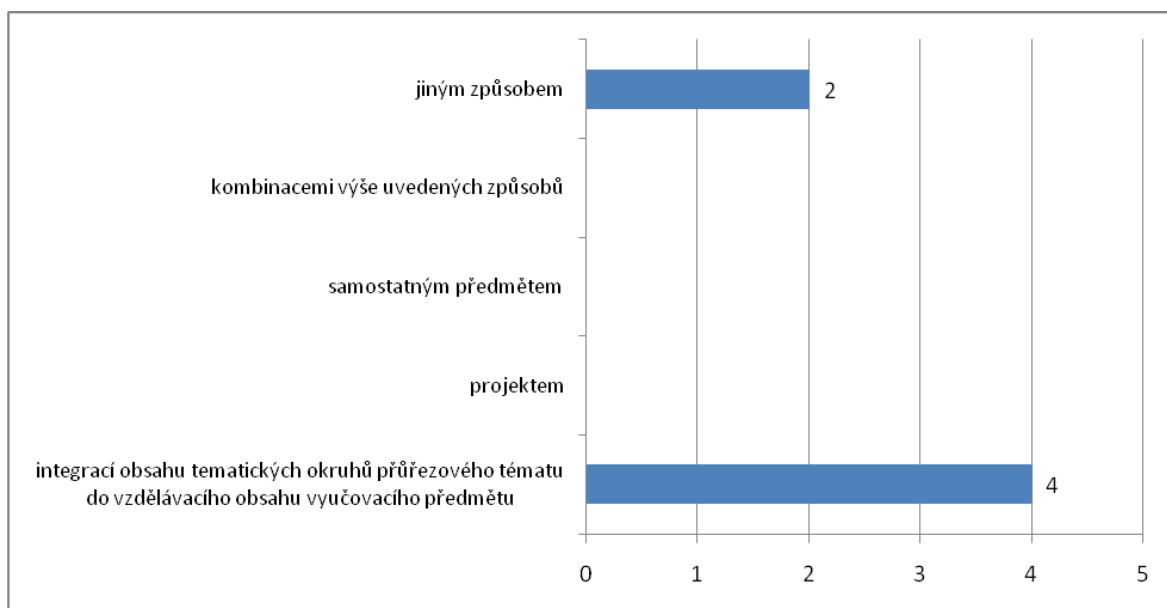
Položka č. 7.1: Uveďte prosím, co bylo jeho obsahem:

Všichni respondenti odpověděli záporně. Z tohoto důvodu není nutné vyhodnocovat položku číslo 7.1.

Položka č. 7.2: Jste informován/a o možnostech dalšího vzdělávání v oblasti MKV?

Na otázku týkající se informovanosti o možnostech dalšího vzdělávání v oblasti MKV odpověděl pouze jeden respondent (tj. 20%), že je informován.

Položka č. 8: Vyberte, jakým způsobem zařazujete témata MKV do výuky:

Graf 6: Způsob zařazování témat MKV do výuky

Položka č. 8.1: Pokud jste označil/a možnost projektem, pokuste se prosím tento projekt stručně popsat:

Z 5 respondentů neoznačil možnost projektem žádný.

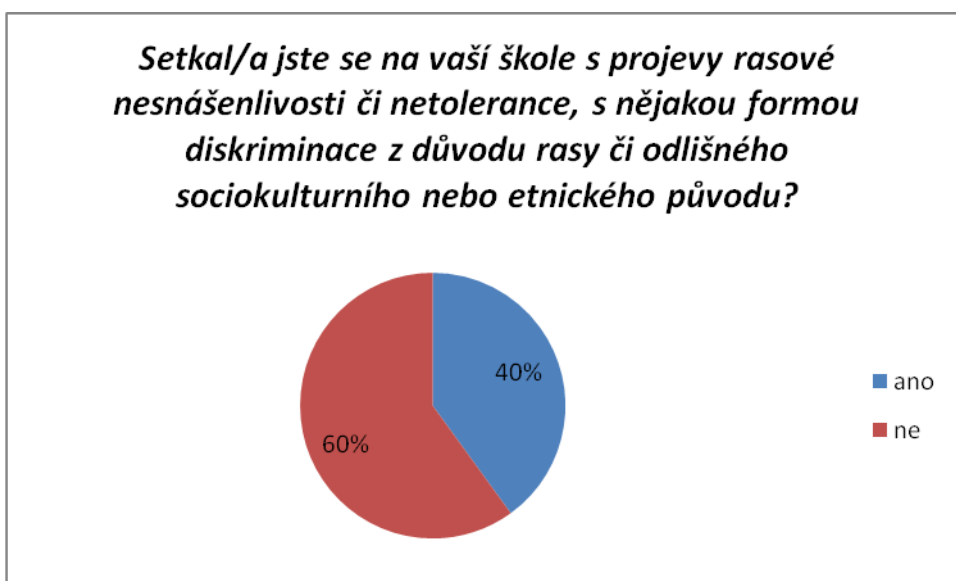
Položka č. 9: Seznamujete žáky s otázkou lidských práv?

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). Všichni respondenti odpověděli ano.

Položka č. 9.1: Pokud ano, jakou formou?

Jako formy respondenti uvádí komunitní kruh, besedy a přednášky, rozhovor, diskusi v rámci výuky předmětu ČaS (Člověk a jeho svět).

Položka č. 10: Setkal/a jste se na vaší škole s projevy rasové nesnášenlivosti či netolerance, s nějakou formou diskriminace z důvodu rasy či odlišného sociokulturního nebo etnického původu?

Graf 7: Zkušenost pedagogických pracovníků s projevy rasové nesnášenlivosti či netolerance

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). 3 respondenti (tj. 60%) odpověděli ne, 2 respondenti (tj. 40%) odpověděli ano.

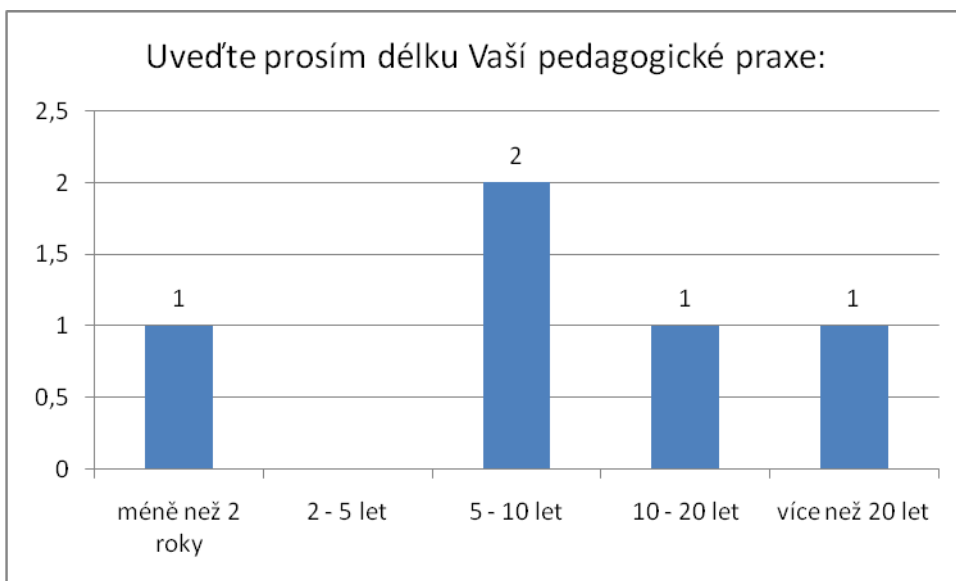
Položka č. 10.1: Pokud ano, mohl/a byste situaci krátce popsat a stručně nastínit, jak byla řešena?

Oba respondenti popsali situaci týkající se obtížného přijetí romského spolužáka do kolektivu třídy. Jako řešení uvedli techniku komunitního kruhu a diskuse týkající se rovnosti všech lidí, nehledě na barvu pleti a kulturní odlišnosti. Dále kolektivní hry a vyprávění o vzájemných pocitech, vcítění se do konkrétní osoby a její situace, stanovení a dodržování pravidel.

Položka č. 11: Jste muž – žena?

Dle pohlaví odevzdali dotazník 4 ženy a 1 muž.

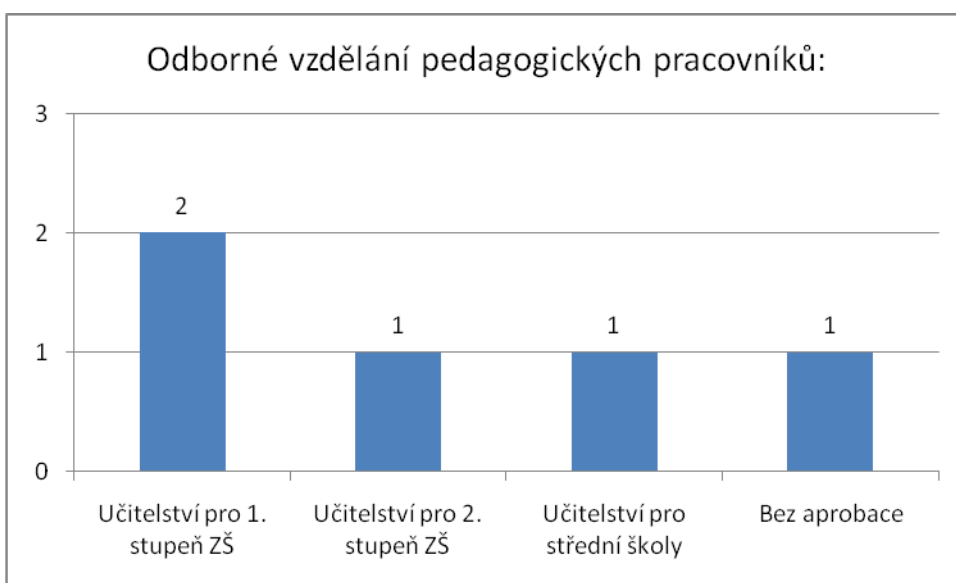
Položka č. 12: Uved'te prosím délku Vaší pedagogické praxe.

Graf 8: Délka praxe pedagogických pracovníků

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). Jeden respondent označil možnost méně než 2 roky, 2 respondenti 5 – 10 let, jeden respondent 10 – 20 let a jeden respondent více než 20 let.

Položka č. 13: Uved'te prosím, jaké je Vaše odborné vzdělání

Graf 9: Kvalifikace pedagogických pracovníků

Z 5 respondentů odpovědělo 5 (tj. 100%). Dva respondenti jsou plně kvalifikováni pro obor učitelství pro 1. stupeň ZŠ, jeden respondent je aprobován pro 2. stupeň ZŠ, jeden respondent je aprobován pro učitelství středních škol a jeden respondent je bez aprobace.

7.3 Vyhodnocení dotazníků pro žáky

Vyhodnocování dotazníků pro žáky pracovníky proběhlo vyhodnocováním odpovědí u jednotlivých otázek a případně jejich statistickým zpracováním.

Položka č. 1: Napiš svými slovy, co znamená:

Položka č. 1.1: Když se o někom řekne, že je tolerantní

Dle slovníku cizích slov lze pojem tolerantní chápat jako: „*trpělivý, snášenlivý, otevřený diskusi, velkorysý.*“ (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Z 15 respondentů odpovědělo 10 (tj. 67%). Svými slovy dokázalo pojem charakterizovat 5 respondentů (tj. 50%). Z nejzajímavějších odpovědí lze uvést:

- Nelíbí se mu nic a furt vás kritizuje a buzeruje.
- Že toleruje ostatní lidi, bere je takové, jací jsou.

Položka č. 1.2: Když se o někom řekne, že je rasista

Pojmem rasista lze označit člověka, který je přesvědčen o nadřazenosti některých ras nad jiné, stoupenec rasismu (www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Z 15 respondentů odpovědělo 11 (tj.73%). Svými slovy dokázalo pojem charakterizovat 8 respondentů (tj. 73%). Z nejzajímavějších odpovědí lze uvést:

- Je nevychovaný a krade.

Položka č. 1.3: Kultura

Kultura je „*souhrn hmotných a duchovních hodnot vytvořených lidstvem*“.
(www.slovník-cizich-slov.abz.cz)

Z 15 respondentů odpovědělo 10 (tj. 67%). Svými slovy dokázalo pojem charakterizovat 6 respondentů (tj. 60%). Z nejzajímavějších odpovědí lze uvést:

- Chaos lidí.

Položka č. 1.4: Menšina

Menšina je všeobecně chápána jako část celku, která je menší než polovina.

Z 15 respondentů odpovědělo 11 (tj. 73%). Svými slovy dokázalo pojem charakterizovat všech 11 respondentů. Z nejužitečnějších lze uvést:

- Když je třeba 10 lidí a pro něco se hlasuje, 6 lidí hlasuje pro jednu věc a 4 pro druhou tak 4 je menšina.

Položka č. 2: Popiš, co vidíš na obrázku:

Obrázek č. 2.1:

Očekávaná odpověď od žáků byla například: muslimská žena, žena v sári.

Z 15 respondentů odpovědělo 15 (tj. 100%). Správně obrázek popsali 3 respondenti (tj. 20%).

Nejpřesnější popis obrázku byl následující:

- Žena, která má zahalený obličej. Pochází asi z arabsky mluvících zemí.

Z nesprávných odpovědí lze zmínit především následující, jsou negativně, výsměšně laděny:

- Vypadá jako ninja, co byl ve filmu.
- Dáma v černém, která jde na pohřeb.
- Ninju trochu tlustého.
- Kněžnu

Obrázek č. 2.2:

Očekávaná odpověď byla například: Obrázek znázorňuje skupinu Romů, někteří gestikulují. Z 15 respondentů odpovědělo 15 (tj. 100%). Podle očekávání nepopsal obrázek žádný respondent. U čtyř výpovědí bylo použito hanlivého označení „cigáni“. Ve dvou

výpovědích respondenti popsali rumunské obyvatele. U jedné výpovědi bylo použito označení „lidi černého původu“.

Obrázek č. 2.3:

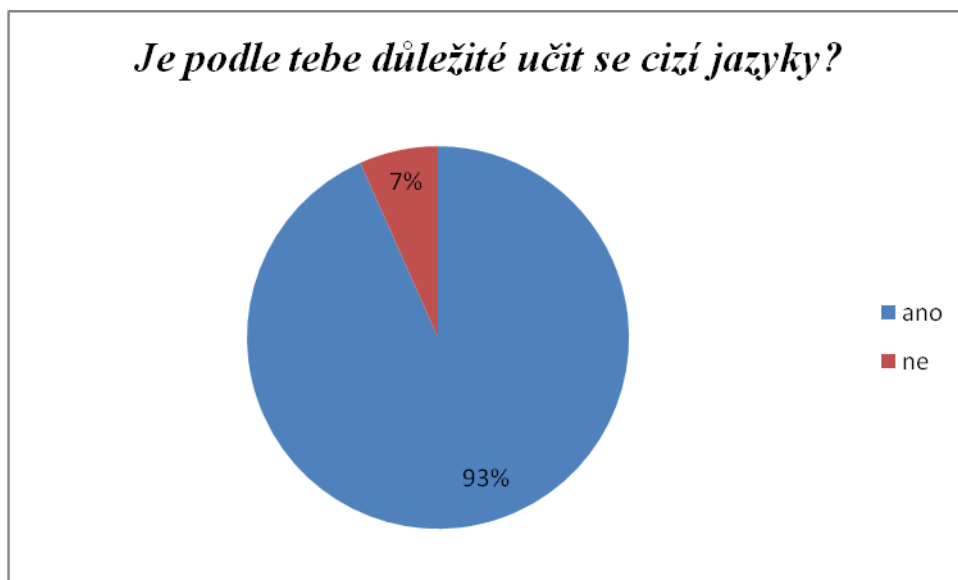
Očekávaná odpověď byla například: Dvě malé děti afrického původu. Může evokovat chudobu.

Z 15 respondentů odpovědělo 15 (tj. 100%). Správně obrázek popsalo 8 respondentů (tj. 53%).

Z nejzajímavějších odpovědí lze zmínit následující:

- Černochoy
- Černoušky
- Jsou to černoši a bezdomovci

Položka č. 3: Je podle tebe důležité učit se cizí jazyky?

Graf 10: Důležitost učení se cizím jazykům dle žáků

Tuto položku zodpovědělo všech 15 respondentů (tj. 100%) Ano odpovědělo 14 respondentů (tj. 93%). Ne odpověděl 1 respondent (tj. 7%).

Položka č. 3.1: Proč?

Z 15 respondentů odpovědělo 14 (tj. 93%). 13 respondentů (tj. 93%) uvádí výhodu v dorozumění se v jiných zemích.

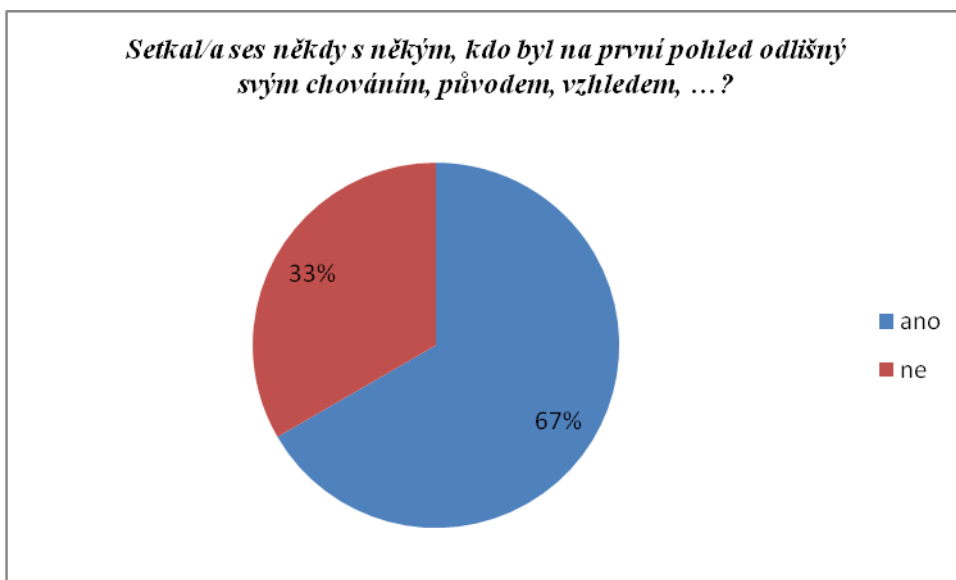
Lze uvést následující odpovědi:

- V dospělosti se mi to bude hodit.
- Kdyby někdo jel do Chorvatska a neuměl by chorvatsky mluvit, tak by se tam s nikým nedomluvil.

Položka č. 3.2: Jaké výhody má podle tebe člověk, který umí cizí jazyk?

Z 15 respondentů odpovědělo 11 (tj. 73%). Nejčastěji, to je v sedmi případech (tj. 64%), uváděli respondenti výhody v dorozumění se v jiných zemích.

Položka č. 4: Setkal/a ses někdy s někým, kdo byl na první pohled odlišný svým chováním, původem, vzhledem, ...?

Graf 11: Zkušenost žáků s lidmi odlišného vzhledu, původu či chování

Z 15 respondentů odpovědělo 12 (tj. 80%). Ano odpovědělo 8 respondentů (tj. 67%), Ne odpověděli 4 respondenti (tj. 33%).

Položka č. 4.1: V čem přesně byl odlišný?

Z 8 respondentů odpovědělo 8 (tj. 100%). Ve čtyřech případech (tj. 50%) spatřovali respondenti odlišnost v chování. U třech výpovědí (tj. 38%) bylo poukázáno na odlišnou barvu pleti.

Lze uvést následující odpovědi:

- Jednalo se o Japonce. Nemluvili dobře česky a měli nažloutlou barvu kůže.

Položka č. 5: Dokážeš napsat, v čem se liší slavení některých svátků u nás a v jiných zemích?

Z 15 respondentů odpovědělo 11 (tj. 73%). 8 respondentů (tj. 73%) zmínilo rozdíly ve slavení Vánoc např. v České republice a v Anglii, či USA. Toto téma bývá probíráno v anglickém jazyce. Dva respondenti (tj. 18%) poukázali na svátky, popř. významné dny, které se slaví jen v některých zemích.

Položka č. 6: Co podle tebe dělá či nedělá člověk, který se umí slušně chovat?

Definice slušného chování je nejčastěji zahrnuta pod pojmy etiketa či společenské chování. Etiketa je považována za vysoce konvenční záležitost. Nemusí být tedy v každé společnosti stejná. Téměř vždy je však soustředěna na několik bodů: „*držení těla a gesta, oblečení a účes, pozdrav a gesta při setkání a loučení, chování při jídle, chování vůči osobám druhého pohlaví, řeč a rozhovor*“.
(www.cs.wikipedia.org/wiki/Etiketa)

Z 15 respondentů odpovědělo 14 (tj. 93%). 10 respondentů (tj. 71%) dokázalo podrobně charakterizovat projevy slušného či neslušného chování.

Lze uvést následující odpovědi:

- Zdraví a neprdí v davu.
- Nenadává, nekrká, neprdí.
- Nejí jako čuně, nechová se jako čuně.

Položka č. 7: Představ si, že vcházíš do dveří a proti tobě jde paní učitelka, kdo má přednost?

Respondenti by měli uvést, že přednost má paní učitelka z toho důvodu, že je starší a má vyšší společenské postavení.

Z 15 respondentů odpovědělo 14 (tj. 93%). Všechny 14 respondentů odpovědělo správně, že přednost má paní učitelka.

Položka č. 7.1: Proč?

Z 15 respondentů odpovědělo 14 (tj. 93%). 13 respondentů (tj. 93%) zdůvodnilo svou odpověď tím, že paní učitelka je starší. Jeden respondent (tj. 7%) uvedl, že je starší a žena.

7.4 Závěry šetření

Prostřednictvím podrobné analýzy dokumentů bylo zjištěno, že zpracování ŠVP ZŠ Horní Němčí odpovídá požadavkům RVP ZV. ŠVP obsahuje všechny náležitosti dle RVP ZV. Zpracování některých částí by však mohlo být mnohem podrobnější a cíleně orientováno na aktuální situaci školy a potřeby žáků. V průběhu výzkumného šetření byly prozkoumány učebnice, z nichž je na ZŠ Horní Němčí vyučováno. Bylo zjištěno, že poměrně velká část z těchto učebnic obsahuje prvky související s tematickými okruhy MKV. Ve výuce je využíváno i učebnic, které prvky MKV neobsahují.

K získání potřebných dat bylo využito dotazníku pro pedagogické pracovníky a dotazníku pro žáky páté třídy ZŠ Horní Němčí. Dotazník pro pedagogické pracovníky vyplnili 4 ženy a jeden muž. Délka pedagogické praxe byla u jednoho pedagogického pracovníka méně než 2 roky, u dvou 5 – 10 let, u jednoho 10 – 20 let, u jednoho pedagogického pracovníka přesahovala délka pedagogické praxe 20 let. Z 5 respondentů pouze 2 jsou plně kvalifikováni pro 1. stupeň ZŠ (Je třeba zohlednit, že dotazník byl distribuován pěti učitelům a třem pedagogickým pracovníkům v pozici vychovatelů školní družiny a asistentů pedagoga. Pojmy související s MKV dokázali respondenti poměrně výstižně charakterizovat. Převážná většina respondentů zaujímá dle výsledků šetření k MKV spíše neutrální postoj a to jak z pohledu zajímavosti, tak důležitosti. Většina respondentů se v průběhu své praxe setkala se žáky jiné národnosti, jednalo se zejména o národnost romskou a slovenskou. Dva respondenti se před tvorbou ŠVP seznámili s publikací týkající se MKV. Konkrétní zdroj uvedl pouze jeden respondent, a to odkazy na internetu. Žádný z respondentů neabsolvoval před tvorbou ŠVP kurz zaměřený k PT MKV. Škola při tvorbě ŠVP nenavázala spolupráci se školou, kde žáci většinou pokračují ve vzdělávání na 2. stupni ZŠ. Což negativně ovlivňuje návaznost vzdělávání. Z šetření vyplynulo, že témata MKV jsou do výuky zařazována nejčastěji formou integrace obsahu tematických okruhů průřezového tématu do vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu. Žáci jsou dle výpovědí seznamováni s otázkou lidských práv. Značně nesourodé byly odpovědi na otázku týkající se projevů rasové nesnášenlivosti či netolerance, diskriminace z důvodu rasy či odlišného sociokulturního nebo etnického původu. Zde z kladných odpovědí vyplynuly problémy spojené s přijetím spolužáka romské národnosti kolektivem třídy.

Někteří žáci dokázali velmi výstižně charakterizovat zkoumané pojmy související s MKV. Hojně se však vyskytovaly odpovědi nesouvisející s daným pojmem, někdy měly

tyto výpovědi až pejorativní charakter. Některé pojmy, které lze chápat jako základní v oblasti MKV, byly popisovány zcela nesprávně. U popisu obrázků bylo jen malé procento odpovědí, jež lze považovat za správné. Několikrát se zde vyskytlo hanlivé a lze říci, že i nedůstojné označení vyobrazených osob. Pro většinu žáků je důležité učit se cizí jazyk, přičemž výhodu spatřují zejména ve schopnosti dorozumění se v cizích zemích. Většina respondentů dokázala charakterizovat projevy slušného a neslušného chování. Při uvádění příkladů se zde často vyskytovala vulgární označení.

Při zpracování PT MKV v ŠVP ZŠ Horní Němčí bylo použito formulací vyplývajících z požadavků a struktury dané v RVP ZV. Často se však jedná o formulace strohé a nepřiliš specifikuující konkrétní náplň témat jednotlivých tematických okruhů PT.

Pedagogičtí pracovníci ZŠ Horní Němčí dle výsledků chápou význam a přínos začlenění MKV v ŠVP, avšak konkrétní realizace PT probíhá v praxi jen v omezené míře. Kompetence učitelů v této oblasti nejsou cíleně rozšiřovány a získávání nových poznatků probíhá zejména prostřednictvím samostudia z internetových zdrojů.

Jak je popsáno výše, začleňování PT MKV do ŠVP nepředcházelo u učitelů samostudium ani kurzy DVPP související s MKV. PT MKV bylo v ŠVP rozpracováno, aniž by došlo ke spolupráci se školou, kde žáci pokračují ve vzdělávání.

Metodou dotazníku byla orientačně zjištěna úroveň znalostí žáků v oblasti MKV.

Z výzkumu vyplynula potřeba dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků ZŠ Horní Němčí v oblasti MKV a to nejen prostřednictvím samostudia, ale i odborných kurzů. Bylo by vhodné zařazovat MKV do výuky častěji a různými formami, např. projektem. MKV žákům přibližovat prostřednictvím prožitkového učení, spojovat běžné situace s tématy MKV. Využít metod dramatizace – vcítění se do situace druhých, komunitního kruhu – při dodržování všech pravidel této techniky. Při pojmenování příslušníků národnostních menšin či jiných etnik používat vždy vhodné označení. Snažit se o bezpečné a přátelské klima ve třídě. Dbát na dodržování pravidel slušného chování a seznámení žáků s těmito zásadami. Bylo by vhodné rovněž rozšířit oblast MKV v ŠVP tak, aby byl ihned zřejmý konkrétní obsah jednotlivých tematických okruhů přizpůsobený potřebám školy.

ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo analyzovat, prozkoumat a následně popsat začlenění průřezového tématu MKV do ŠVP ZŠ Horní Němčí. Dílčími cíli bylo zjistit, jak podrobně je průřezové téma MKV propracováno v ŠVP ZŠ Horní Němčí a jakých formulací bylo použito. Dále zjistit, zda pedagogové chápou význam a přínos MKV v ŠVP, popsat postup začleňování MKV do ŠVP. Metodou dotazníku měla být orientačně zjištěna úroveň znalostí žáků páté třídy v oblasti MKV.

Při zpracování teoretické části DP bylo využito zejména studia literatury týkající se MKV a také jiných informačních zdrojů, zejména internetu.

Teoretická část je rozčleněna do čtyř kapitol, z nichž první je jakýmsi úvodem do problematiky, druhá specifikuje legislativní opatření související s MKV, RVP ZV a ŠVP. Třetí kapitola se zaměřuje na MKV v RVP ZV. Ve čtvrté kapitole je rozpracována osobnostní charakteristika učitele MKV včetně předpokladů pro správný přístup k tomuto průřezovému tématu a možnosti dalšího vzdělávání.

Praktická část obsahuje tři kapitoly. Kapitoly jsou zaměřeny na metodologii, výzkumné šetření a analýzu a interpretaci šetření. K získání potřebných informací bylo využito kvalitativního výzkumu. Bylo využito výzkumné metody analýzy dokumentů, případové studie a dotazníku.

Výzkum probíhal v únoru 2013 na Základní škole Horní Němčí. Nejprve byl analyzován ŠVP a učebnice, které škola využívá ve výuce. Na základě zjištěných informací byl sestaven dotazník pro pedagogické pracovníky a žáky pátého ročníku. Návratnost žákovských dotazníků byla 100%, u dotazníku pro pedagogické pracovníky to bylo 71%. Odpovědi respondentů byly poté statisticky zpracovány.

Na základě analýzy dokumentu (ŠVP) lze říci, že PT MKV je zahrnuto v dostatečné míře, bylo by však vhodné doplnit a podrobněji zpracovat všechna témata z tematických okruhů PT MKV. Po zpracování výsledků dotazníků zadávaných pedagogickým pracovníkům i žákům páté třídy lze říci, že dle informací uvedených pedagogickými pracovníky si jsou vědomi důležitosti problematiky MKV a snaží se dětem informace předávat. U některých žáků byly naopak forma i obsah odpovědí velmi překvapivé a byly znát nedostatky v oblasti základních pojmů MKV.

Přestože ŠVP ZŠ Horní Němčí odpovídá požadavkům RVP ZV z hlediska struktury i obsahu, bylo by vhodné více rozpracovat PT a uvést propojení s učebními osnovami.

SHRNUTÍ

Tématem DP je multikulturní výchova na 1. stupni základních škol. Cílem diplomové práce je analyzovat, prozkoumat a následně popsat začlenění PT MKV do ŠVP ZŠ Horní Němčí.

Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Obsahem první části je úvod do problematiky MKV. Jsou zde charakterizovány pojmy související s MKV a popsány národnostní menšiny v ČR. Další součástí jsou legislativní opatření a RVP ZV. Tady jsou stručně popsány zákony a vyhlášky související se základním vzděláváním, je nastíněn vývoj kurikulárních dokumentů, rozebrány pro MKV podstatné části RVP ZV a ŠVP. Třetím bodem teoretické části je MKV v RVP ZV a poslední část se zaměřuje na osobnost učitele a předpoklady pro správný přístup k MKV.

Druhá část obsahuje metodologii, kde jsou popsány metody výzkumného šetření, výzkumné šetření, jehož součástí jsou cíle výzkumu, charakteristika výzkumného vzorku a místa výzkumného šetření a analýza ŠVP. Posledním bodem praktické části je analýza a interpretace šetření.

POUŽITÉ ZDROJE

ABZ slovník cizích slov [on-line]. © 2005-2006 [cit. 2012-03-28]. Dostupné z: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>>

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JEŘÁBEK, Jaroslav. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*. V Praze: VÚP v Praze, 2005, 104 s. ISBN 80-870-0003-X.

Katedra sociální pedagogiky: *O katedře*. [online]. © 2009-2013 [cit. 2013-04-3]. Dostupné z: <<http://www.ped.muni.cz/katedry-a-instituty/socialni-pedagogika/o-katedre/>>

Klíče pro život: Multikulturní výchova. *Národní institut dětí a mládeže* [online]. [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: <<http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klisce-pro-zivot/>>

MACHOVÁ, Bianka, Veronika ŠIMEČKOVÁ a Tušková MARTINA. *Cvičení pro multikulturní výchovu*. CEGV Cassiopeia, 2009, 39 s. Dostupné z: <http://www.cegv-cassiopeia.cz/storage/1270054703_sb_nove.pdf>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. © 2006-2012 [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/>>

MOREE, Dana. *Než začneme s multikulturní výchovou: od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu*. Editor Iva Janská. Praha: Člověk v tísni, 2008, 109 s. ISBN 978-808-6961-613.

Multi-kulti: Výukové programy přibližující žákům a studentům 7 minorit žijících na území ČR [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <<http://www.multi-kulti.cz/>>

NETOLICKÁ, Danuše. Změny v zákoně o pedagogických pracovnících. Metodický portál [online]. 2012 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/N/16527/zmeny-v-zakone-o-pedagogickych-pracovnicich.html/>>

Obyvatelstvo podle Sčítání lidu, domů a bytů 2011: Obyvatelstvo podle věku, národnosti a pohlaví. [online]. 2012, 18.12.2012 [cit. 2013-01-30]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/07000-12-n_2012-00t0>

Osobnostní rozvoj pedagoga: zvyšování pedagogických kompetencí [online]. [cit. 2013-03-01]. Dostupné z: <<http://www.osobnostnirozvojpedagoga.cz/>>

Pedagogická fakulta: *O katedře*. [online]. 2011, 10.1.2011 [cit. 2013-04-3]. Dostupné z: <<http://www.pdf.upol.cz/menu/struktura-pdf/>>

Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové: *Katedra sociální pedagogiky*. [online]. © 2009-2013 [cit. 2013-04-3]. Dostupné z: <<http://www.uhk.cz/cs-cz/fakulty-a-pracoviste/pedagogicka-fakulta/katedry-a-ustavy/katedra-socialni-pedagogiky/zakladni-informace/Stranky/default.aspx>>

PELIKÁN, Jiří. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, 270 s. ISBN 80-718-4569-8.

Programová nabídka pro další vzdělávání pedagogických pracovníků: září 2011 - leden 2012. Praha, 2011.

Programová nabídka pro další vzdělávání pedagogických pracovníků: září 2012 - leden 2013. Praha.

Programová nabídka pro další vzdělávání pedagogických pracovníků: únor 2013 – srpen 2013. Praha.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010, 220 s. Psychologie (Portál). ISBN 978-807-3677-091.

PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006, 263 s. První pomoc pro pedagogy, 4. ISBN 80-725-4866-2.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [on-line]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2013-01-20]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 254 s. ISBN 978-80-7367-778-7.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008, 273 s. ISBN 978-807-3671-822.

Velký sociologický slovník: I. svazek A-O. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.

Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky

Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

Zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

Zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

ZIMOVÁ, Ludmila a Ilona BALKÓ. *O jazycích, zemích a kultuře našich spolužáků*. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2005, 125 s. ISBN 80-704-4718-4.

Zkola: *Vzdělávací a informační portál školství Zlínského kraje* [online]. © 2003 - 2013 [cit. 2013-04-14]. ISSN 1804-9974. Dostupné z: <<http://www.zkola.cz/zkedu/>>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

DP – Diplomová práce

DVPP – Další vzdělávání pedagogických pracovníků

CHKO – Chráněná krajinná oblast

MKV – Multikulturní výchova

PT – Průřezové téma, průřezová témata

RVP – Rámcový vzdělávací program

RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠ – Základní škola

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 Seznam učebnic

Příloha č. 2 Školní vzdělávací program ZŠ Horní Němčí

Příloha č. 3 Dotazník pro pedagogické pracovníky

Příloha č. 4 Dotazník pro žáky

Příloha č. 1

Seznam učebnic obsahujících tematické okruhy MKV:

- 1. ČERNÁ, K., HAVEL, J., GRÝCOVÁ, M. Začínáme číst a psát: Český jazyk 1 genetická metoda. Fraus, 2012. 88 s. ISBN 978-80-7238-195-1.**
- 2. FUKANOVÁ, J., ŠTIKOVÁ, V. Já a můj svět: Prvouka pro 1. ročník – pracovní učebnice. Nová škola, s.r.o., 2007. 80 s. ISBN 80-728-9085-9.**
- 3. HORÁKOVÁ, JANÁČKOVÁ, PROCHÁZKOVÁ. Čítanka pro 2. ročník. Nová škola, s.r.o., 2002. ISBN 80-728-9043-9.**
- 4. ŠTIKOVÁ, V. Já a můj svět: Prvouka pro 2. ročník, Nová škola, s.r.o., 2008. 66 s. ISBN 80-728-9090-5.**
- 5. ŠTIKOVÁ, V. Já a můj svět: Prvouka pro 2. ročník – pracovní sešit. Nová škola, s.r.o., 2008. 78 s. ISBN 978-80-7289-191-7.**
- 6. JANÁČKOVÁ, Z., a kol. Čítanka pro 3. ročník. Nová škola, s.r.o., 2010. 174 s. ISBN 80-728-9047-6.**
- 7. ŠTIKOVÁ, V. Já a můj svět: Prvouka pro 3. ročník. Nová škola, s.r.o., 2011. 83 s. ISBN 978-80-728-9097-2.**
- 8. ŠTIKOVÁ, V. Já a můj svět: Prvouka pro 3. ročník – pracovní sešit. Nová škola, s.r.o., 2008. 69 s. ISBN 978-80-7289-098-9.**
- 9. JANÁČKOVÁ, Z. Čítanka pro 4. ročník. Nová škola, s.r.o., 2003. 176 s. ISBN 80-7289-050-6.**
- 10. MAIDMENT, S., ROBERTS, L. Happy House, New Edition: Učebnice angličtiny 1. Oxford, 2009. 72 s. ISBN 978-19-475104-9.**
- 11. MAIDMENT, S., ROBERTS, L. Happy House, New Edition: Class Book 2. Oxford, 2009. 71 s. ISBN 978-0-19-473025-9.**
- 12. MAIDMENT, S., ROBERTS, L. Happy Street, New Edition: Učebnice angličtiny 2. Oxford, 2009. 71 s. ISBN 978-0-19-475107-0.**

13. MAIDMENT, S., ROBERTS, L. Happy Street, New Edition: Pracovní sešit 2. Oxford, 2009. 96 s. ISBN 978-0-19-475109-4.

14. HUTCHINSON, T. Project: učebnice angličtiny 1. Třetí vydání. Oxford, 2008. 79 s. ISBN 978-0-19-476414-8.

15. HUTCHINSON, T., PELTERET, CH. Project: pracovní sešit 1. Třetí vydání. Oxford, 2008. 80 s. ISBN 978-0-19-476353-0.

16. MÜHLHAUSEROVÁ, JANÁČKOVÁ, PŘÍBORSKÁ., ZBOŘILOVÁ, J. Český jazyk 4: učebnice pro 4. ročník ZŠ. Nová škola, s.r.o., 2010. 96 s. ISBN 978-80-7289-176-4.

17. CHÝLOVÁ, H., JANÁČKOVÁ, Z., MINÁŘOVÁ, E., ZBOŘILOVÁ, J. Český jazyk 5: učebnice pro 5. ročník. NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., 2010. 144 s. ISBN 978-80-7289-181-8.

Příloha č. 2

Školní vzdělávací program ZŠ Horní Němčí

Základní škola Horní Němčí, okres Uherské Hradiště, Horní Němčí 118

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Horní Němčí 31. 8. 2012
1/2012

Č.j.: SVP

Identifikační údaje

Předkladatel:

Název školy: Základní škola Horní Němčí, okres Uherské Hradiště

Adresa školy: Horní Němčí 118, 687 64

IČO: 70993912

REDIZO: 600124240

IZO základní školy: 102 731 675

IZO školní jídelny: 103 267 484

IZO školní družiny: 119 100 223

IZO ŠJ – výdejny: 150 073 780

Ředitel: Mgr. Břetislav Lebloch

Kontakty: telefon 728 383 172

e-mail: zshornemci@gmail.com

www: <http://www.zshorninemci.webovka.eu/>

Zřizovatel:

Název: Obec Horní Němčí

Adresa: Horní Němčí 160, 687 64

Kontakty: telefon: 572 648 821

e-mail: obec@horninemci.cz

www: www.horninemci.cz

Platnost dokumentu od 1. 9. 2012

Podpis ředitele:

Mgr. Břetislav Lebloch

Razítko školy:

Charakteristika školy

Úplnost a velikost školy

Základní škola Horní Němčí se nachází v patrové budově vybudované před 100 lety v centru obce. Je školou neúplnou, kromě místních žáků sem do 1. až 5. ročníku dojíždějí autobusem žáci ze sousední obce Slavkov. Kapacita školy je 100 žáků, V posledních letech však tuto kapacitu nenaplňujeme.

Součástí školy je školní družina a školní jídelna umístěná v budově mateřské školy v Horním Němčí, č. p. 98.

Vybavení školy

Pro výuku žáků škola využívá 5 kmenových tříd, které jsou vybaveny výškově stavitelným nábytkem. Dále má škola k dispozici počítačovou učebnu, tělocvičnu, školní dvůr a herní místnosti, které jsou využívány zejména v odpoledních hodinách školní družinou. Prostorné chodby školy žáci využívají k odpočinku a k prezentaci svých výrobků. V přízemí je šatna, na obou podlažích nově zrekonstruované sociální zařízení.

Zázemím pro práci pedagogického sboru je společná sborovna, ve které je počítač, tiskárna, kopírka a učitelská knihovna. V patře se nachází ředitelna školy. V celé škole je k dispozici připojení na internet.

V každé třídě je nainstalován dataprojektor a plátno, pedagogičtí pracovníci používají notebooky. Škola rovněž usiluje o obměnu zastaralých pomůcek a průběžné doplňování knih pro pedagogy i žáky.

Charakteristika pedagogického sboru

Ve škole pracuje 8 pedagogů (z toho 1 ředitel školy a 3 vychovatelky školní družiny). Velkým kladem je poměrně mladý kolektiv, věkový průměr pedagogického sboru je 40 let.

Pedagogický sbor je kvalifikovaný.

Vzhledem k velikosti školy nejsou všechny předměty vyučovány aprobovaně.

Kromě výchovně-vzdělávací práce jsou někteří pedagogové pověřeni výkonem některých funkcí:

Výchovný poradce - podílí se na řešení problémů se žáky a zabezpečuje oblast přihlášek na střední školy

Vedoucí metodické komise – koordinuje výchovně-vzdělávací činnost pedagogů

Školní metodik prevence – monitoruje situaci na škole z hlediska sociálně patologických jevů

Koordinátor EVVO – koordinuje činnost školy v oblasti environmentální výchovy vzdělávání a osvěty, zaštiťuje celoškolské projekty z této oblasti

Máme několikaleté zkušenosti s integrací žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Je jim poskytována nápravná péče.

Všichni pedagogové se dle své aproby, úvazku a zájmů pravidelně účastní seminářů DVPP.

Dlouhodobé projekty, mezinárodní spolupráce

Škola se nachází v CHKO Bílé Karpaty, proto své vzdělávací aktivity směřuje k tématice ochrany životního prostředí. Již několik let mají žáci možnost ověřit si své znalosti v přírodovědné soutěži pořádané ke Dni Země. Škola se dlouhodobě zapojuje do nejrůznějších projektů jako například Recyklohraní, Zdravé zuby, Noc s Andersenem. Žáci se účastní matematické soutěže Klokán, podílejí se na tvorbě školního časopisu Koulenka.

V současné době škola nerozvíjí žádný dlouhodobý systematický projekt mezinárodní spolupráce.

Spolupráce s rodiči a jinými subjekty

Rodiče žáků pravidelně informujeme prostřednictvím žákovských knížek, kontaktních deníků, konzultačních dnů a třídních schůzek. Po dohodě s třídním učitelem mohou navštívit vyučování a seznámit se s prostředím třídy svého dítěte přímo ve vyučovacím procesu. Při řešení problémů dáváme přednost osobnímu setkání na půdě školy.

Příležitostně pořádáme Den otevřených dveří, s rodiči se setkáváme na akcích pořádaných školou pro děti i rodiče. Veškeré informace týkající se školy a jejích akcí jsou také pravidelně aktualizovány na webových stránkách školy. Rovněž jsme v kontaktu s MŠ Horní Němčí a MŠ Slavkov, pro budoucí školáky organizujeme před zápisem ukázkovou hodinu v I. třídě.

Při škole pracuje šestičlenná školská rada.

Dobrou spoluprací má škola se zřizovatelem, finanční prostředky z rozpočtu využívá nejen na zabezpečení provozu školy, ale také na zlepšování prostředí a její dovybavení technikou, nábytkem a pomůckami. Škole vychází vstříc rovněž obec Slavkov, ze které pochází část žáků.

Pravidelně spolupracujeme s PPP v Uherském Hradišti a Uherském Brodě, které zabezpečují péči o žáky se specifickými vzdělávacími potřebami z hlediska diagnostiky a poradenství.

O kladný vztah k přírodě a životnímu prostředí usilujeme společně se základní organizací ČSOP Pantoflíček ze Slavkova a občanským sdružením Ormix z Dolního Němčí. Rozvoj čtenářské gramotnosti nám pomáhá zajišťovat Místní knihovna ve Slavkově.

Zájmovou činnost žáků rozvíjejí kroužky výtvarný, sportovní a folklorní.

Charakteristika ŠVP

Zaměření školy

Poskytujeme základ všeobecného vzdělávání žáků.

Klademe důraz na kvalitu poskytované výchovy a vzdělání, na všestranný rozvoj osobnosti každého jedince.

V učebním plánu klademe důraz na práci s informacemi, informačními a komunikačními technologiemi a jejich využití.

Vedeme žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci.

Podporujeme osobnostní a sociální výchovu dětí, jejich sebedůvěru a smysl pro úctu k sobě i druhým.

Výchovné a vzdělávací strategie

Postupy a formy práce na úrovni školy:

Společně žáky učíme takové znalosti a dovednosti, které budou uplatnitelné v životě. Na praktických příkladech blízkých žákovi vysvětlujeme smysl a cíl učení a posilujeme pozitivní vztah k učení.

Dbáme na to, aby učivo na sebe navazovalo, a dáváme žákům možnost postupovat samostatně od jednoduchého ke složitějšímu.

Ve výuce uplatňujeme efektivní metody vyučování - skupinové, kooperativní a projektové. Vedeme žáky k týmové práci, vzájemné pomoci, sounáležitosti a vzájemnému respektu.

Umožňujeme žákům využívání komunikačních a informačních technologií, podporujeme zavádění a využívání výpočetní techniky v různých předmětech. Přiměřeně věku žáků podporujeme výuku na počítačích, včetně internetu.

Vedeme žáky ke zdravému životnímu stylu.

Zaměřujeme se na dodržování stanovených pravidel, zejména pravidel školního řádu.

Klademe důraz na rovné vzdělávání pro všechny a individuální přístup k žákům, podněcujeme jejich tvořivost. Pozornost věnujeme jak žákům nadaným, tak žákům se speciálními vzdělávacími potřebami, vytváříme podmínky pro jejich rozvoj.

Podle schopností a dovedností zapojujeme žáky do různých soutěží, kde mají možnost prezentace.

Rozvíjíme čtenářskou gramotnost žáků zvládnutím čtení s porozuměním v mateřském jazyce, práci s textem, vyhledávání informací, otevřenou komunikací, diskuzí.

K výuce cizích jazyků využíváme především prožitkové vyučování, činnostní učení a tvořivou dramaturgii, podporujeme rozvoj komunikativních dovedností.

Důraz klademe na environmentální výchovu, vedeme žáky k třídění odpadů, ochraně přírody a životního prostředí (roční plány EVVO).

Společnými postupy a formami práce na úrovni školy cíleně utváříme a rozvíjíme klíčové kompetence žáků.

KOMPETENCE K UČENÍ - umožnit žákům osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní učení

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- pracuje s různými informačními zdroji
- využívá vhodné komunikační prostředky
- vyhledává a propojuje informace se skutečným životem
- poznává smysl a cíl učení, má pozitivní vztah k učení
- posoudí vlastní pokrok, zhodnotí výsledky učení, diskutuje o nich.

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ - podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- vnímá různé problémové situace, řeší problémy a svoje řešení dokáže obhájit, přijímá odpovědnost za výsledek
- ve vhodných oblastech vzdělávání používá netradiční metody a formy práce
- rozvíjí schopnosti logického myšlení
- provádí praktická cvičení.

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ - vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci.

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- zná základní prostředky komunikace
- komunikuje srozumitelně a kultivovaně různými formami s vrstevníky i s dospělými
- dodržuje etiku komunikace - věcnost, naslouchání, respektování názorů, argumentace vhodnou formou
- využívá získané komunikativní dovednosti k navazování vztahů potřebných ke kvalitní spolupráci a soužití.

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ - rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých, připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- dodržuje pravidla pro soužití ve škole

- přijme stanovenou roli ve skupině
- zvládá základy kooperace a týmové práce
- přijímá a poskytuje pomoc
- respektuje jiné názory a přijímá nové zkušenosti
- vytváří pozitivní představu o sobě samém
- ovládá a řídí své jednání a chování.

KOMPETENCE OBČANSKÉ - rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, svému prostředí i k přírodě; chránit své fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- dodržuje mravní hodnoty, slušné jednání
- vhodnou formou prosazuje své zájmy
- utváří ohleduplný a citlivý vztah k lidem, váží si jejich vnitřních hodnot
- zodpovědně se rozhoduje a pomáhá v různých situacích
- v krizové situaci postupuje podle pokynů kompetentních osob
- respektuje, chrání a oceňuje tradice a kulturní i historické dědictví
- zapojuje se do kulturního dění a sportovních aktivit
- poznává a chrání přírodu, dbá o ochranu životního prostředí
- dodržuje zdravý životní styl, chrání své zdraví

KOMPETENCE PRACOVNÍ - pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci

Žák ZŠ Horní Němčí na konci 1. stupně základního vzdělávání

- má osvojené základní pracovní dovednosti a návyky, využívá a uplatňuje je v praxi
- poznává a dodržuje zásady bezpečnosti a ochrany zdraví

- rozvíjí své schopnosti při zájmových činnostech, uvědomuje si význam smysluplného využití volného času.

Využívané formy a metody práce:

Formy a metody práce	Klíčové kompetence
činnostní učení	- pracovní, k řešení problémů
kooperativní výuka	- sociální a personální, občanské
samostatná práce	- k řešení problémů, k učení
prezentace prací	- komunikativní
problémové vyučování	- k řešení problémů
práce s chybou	- k řešení problémů
skupinová práce	- sociální a personální
praktická cvičení	- pracovní
hromadná výuka	- sociální a personální
práce s informacemi	- k učení
individuální přístup	- k učení
modelové a situační hry	- občanské

Zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Vycházíme ze Směrnice MŠMT ČR č. j.: 13 710/2001-24 k integraci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (dále SVP) do škol a školských zařízení.

3.3.1 Zabezpečení výuky žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

O zařazení dítěte do školy rozhoduje ředitel školy po dohodě se zákonnými zástupci dítěte na základě lékařského vyšetření a vyšetření z pedagogicko-psychologické poradny. Rovněž se přihlíží k možnostem školy. Vzdělávání žáků s SVP probíhá ve třídách formou individuální integrace. Vyučující vypracuje individuální vzdělávací plán, ve kterém je zohledněn druh

postižení žáka a podle kterého se s žákem v průběhu roku pracuje. Pro žáka vytváří podnětné a vstřícné prostředí, spolupracuje s odborníky.

Pokud je žák zdravotně nebo sociálně znevýhodněn, je mu poskytována individuální péče.

3.3.2 Zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných

Diagnostiku mimořádného nadání žáka provádí poradenské zařízení. Mimořádně nadaným žákům vytváříme ve spolupráci s PPP a po dohodě se zákonnými zástupci individuálně vzdělávací plán (IVP).

Zařazení problematiky výchovy a vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků do základního vzdělávání vyžaduje od učitelů náročnější přípravu na vyučování. Poskytujeme jim dostatek podnětů, prohlubujeme vzdělávací obsah v předmětech, které umocňují nadání dítěte.

Žáci mají možnost individuálně pracovat s naučnou literaturou, řeší problémové úlohy, vypracovávají referáty a vyhledávají zajímavosti k probíranému učivu, pracují na počítači. Při práci ve skupinách je jim přidělena vedoucí role. Je jim umožněno reprezentovat školu ve vědomostních, uměleckých a sportovních soutěžích.

Žáci jsou vedeni k rovnému přístupu k méně nadaným spolužákům, k toleranci a ochotě pomáhat slabším.

Začlenění průřezových témat

Průřezová témata pomáhají rozvíjet osobnost žáka v oblasti vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů.

	1.ročník	2.ročník	3.ročník	4.ročník	5.ročník
1. Osobnostní a sociální výchova	cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění				
A - Osobnostní	cvičení dovedností zapamatování, řešení problému				

<p>rozvoj</p> <p>_ rozvoj schopností poznávání</p>	<p>dovednosti pro učení a studium</p> <p>součást výuky ve všech předmětech</p>
<p>_ sebepoznání a sebepojetí</p>	<p>co o sobě vím a co ne</p> <p>jak se promítá mé já v mém chování</p> <p>moje učení</p> <p>moje vztahy k druhým lidem</p> <p>zdravé a vyrovnané sebepojetí součást výuky ve všech předmětech</p>
<p>_ seberegulace a sebeorganizace</p>	<p>cvičení sebekontroly, sebeovládání</p> <p>organizace vlastního času, plánování učení a studia</p> <p>stanovování osobních cílů a kroků k jejich dosažení</p> <p>součást výuky ve všech předmětech</p>
<p>_ psychohygiena</p>	<p>dobrá vztah k sobě samému</p> <p>dobrá organizace času</p> <p>dovednosti zvládnání stresových situací</p> <p>hledání pomoci při potížích</p> <p>součást výuky ve všech předmětech</p>
<p>_ kreativita</p>	<p>cvičení pro rozvoj základních rysů kreativity</p> <p>(pružnosti nápadu, originality, schopnosti vidět věci jinak, citlivosti)</p>

	<p>tvořivost v mezilidských vztazích</p> <p>součást výuky ve</p> <p>všech předmětech</p>
<p>B - Sociální rozvoj</p> <p>_ poznávání lidí</p>	<p>vzájemné poznávání se ve skupině/tříde</p> <p>rozvoj pozornosti vůči odlišnostem a hledání výhod v odlišnostech</p> <p>chyby při poznávání lidí</p> <p>součást výuky ve</p> <p>všech předmětech</p>
<p>_ mezilidské vztahy</p>	<p>péče o dobré vztahy</p> <p>chování podporující dobré vztahy, empatie a pohled na svět očima druhého</p> <p>respektování, podpora, pomoc</p> <p>lidská práva jako regulativ vztahů</p> <p>vztahy a naše skupina/třída</p> <p>součást výuky ve</p> <p>všech předmětech</p>
<p>_ komunikace</p>	<p>řeč těla, řeč zvuku a slov, řeč lidských skutků cvičení pozorování a empatického a aktivního naslouchání</p> <p>dovednosti pro sdělování verbální i neverbální</p> <p>specifické komunikační dovednosti (monolog, dialog)</p> <p>komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, apod.)</p> <p>pravda, lež a předstírání v komunikaci</p> <p>součást výuky ve</p> <p>všech předmětech</p>

<p>_ kooperace a kompetice</p>	<p>rozvoj individuálních dovedností pro</p> <p>rozvoj sociálních dovedností pro kooperaci (vedení a organizování práce skupiny)</p> <p>rozvoj individuálních a sociálních dovedností pro etické zvládnání situací soutěže, konkurence</p> <p>součást výuky ve</p> <p>všech předmětech</p>		
<p>C - Morální rozvoj</p> <p>_ řešení problému a rozhodovací dovednosti</p>			<p>dovednosti pro řešení problému a rozhodování z hlediska různých typů problémů a sociálních rolí - problémy v mezilidských vztazích, zvládnání učebních problémů vázaných na látku předmětu, problémy v seberegulaci</p> <p>součást výuky ve</p> <p>všech předmětech</p>
<p>_ hodnoty, postoje, praktická etika</p>			<p>pomáhající a prosociální chování (člověk neočekává protislužbu)</p> <p>dovednosti rozhodování v eticky problematických situacích všedního dne</p> <p>analýzy vlastních i cizích postojů a hodnot a jejich projevu v chování lidí</p> <p>vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování</p> <p>součást výuky ve</p> <p>všech předmětech</p>
<p>2. Výchova</p>			

<p>demokratického</p> <p>občana</p> <p>_ občanská společnost a škola</p>				
<p>_ občan, občanská společnost a stát</p>				<p>Listina základních práv a svobod</p> <p>práva a povinnosti občana</p> <p>úloha občana v demokratické společnosti</p> <p>základní principy a hodnoty demokratického politického systému</p> <p>principy soužití s minoritami</p> <p>vlastivěda</p>
<p>_ formy participace občanů v politickém životě</p>				<p>demokratické volby a politika</p> <p>obec jako základní jednotka samosprávy státu</p> <p>společenské organizace a hnutí</p> <p>vlastivěda</p>

<p>_ principy demokracie jako formy vlády a způsobu rozhodování</p>				<p>principy demokracie</p> <p>základní kategorie fungování</p> <p>demokracie (spravedlnost, řád, norma, zákon, právo, morálka)</p> <p>význam Ústavy jako základního zákona země</p> <p>demokratické způsoby řešení</p> <p>konfliktu a problému v osobním životě i ve společnosti</p> <p>vlastivěda</p>
<p>3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech</p> <p>_ Evropa a svět nás zajímá</p>				<p>rodinné příběhy, zážitky a zkušenosti z Evropy a světa</p> <p>místa, události a artefakty v blízkém okolí mající vztah k Evropě a světu</p> <p>naši sousedé v Evropě</p> <p>život dětí v jiných zemích</p> <p>lidová slovesnost, zvyky a tradice národu Evropy</p> <p>prvouka</p> <p>vlastivěda</p> <p>anglický jazyk</p>
<p>_ objevujeme Evropu a</p>				<p>naše vlast a Evropa</p> <p>evropské krajiny</p>

svět			<p>Evropa a svět</p> <p>státní a evropské symboly</p> <p>Den Evropy</p> <p>život Evropanu a styl života</p> <p>v evropských rodinách vlastivěda</p> <p>anglický jazyk</p>
_ jsme Evropané			<p>instituce Evropské unie a jejich fungování</p> <p>mezinárodní organizace a jejich přispění k řešení problému dětí a mládeže</p> <p>vlastivěda</p> <p>anglický</p>
4. Multikulturní výchova _ kulturní difference	<p>jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti</p> <p>respektování zvláštností různých etnik</p> <p>součást výuky ve všech předmětech</p>		
_ lidské vztahy	<p>právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci</p> <p>udržovat tolerantní vztahy a rozvíjet spolupráci s jinými lidmi, bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženské, zájmové nebo generacní příslušnost</p> <p>uplatňování principu slušného chování (základní morální normy)</p> <p>tolerance, empatie, umět se vžít do role druhého</p> <p>lidská solidarita, osobní přispění k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do</p>		

	<p>kolektivu třídy</p> <p>součást výuky ve všech předmětech</p>			
_ etnický původ	<p>různé způsoby života, odlišné myšlení a vnímání světa</p> <p>odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost</p> <p>součást výuky ve všech předmětech</p>			
- multikulturalita				<p>význam užívání cizího jazyka jako nástroje dorozumění a celoživotního vzdělávání</p> <p>naslouchání druhým</p> <p>anglický jazyk</p>
_ princip sociálního smíru a solidarity				<p>otázka lidských práv</p> <p>vlastivěda</p>
5. Environmentální výchova _ ekosystémy	<p>les v našem prostředí</p> <p>pole a jejich okolí</p> <p>změny okolní krajiny vlivem člověka</p> <p>lidské aktivity spojené s vodním hospodářstvím</p> <p>lidské sídlo - město - vesnice (umělý ekosystém, jeho funkce a vztahy k okolí)</p>			

	<p>ovlivnění přírody v průběhu vzniku civilizace až po dnešek</p> <p>prvouka</p> <p>přírodověda</p>
<p>_ základní podmínky života</p>	<p>voda - vztahy vlastností vody a života</p> <p>význam vody pro lidské aktivity, ochrana její čistoty, pitná voda</p> <p>ovzduší - význam pro život na Zemi, ohrožování ovzduší a klimatické změny, čistota ovzduší u nás</p> <p>půda - zdroj výživy, ohrožení půdy</p> <p>ochrana biologických druhů</p> <p>ekosystémy</p> <p>energie</p> <p>přírodní zdroje - surovinové a energetické, jejich vyčerpatelnost, vlivy na prostředí</p> <p>prvouka</p> <p>přírodověda</p>
<p>_ lidské aktivity a problémy životního prostředí</p>	<p>zemědělství a životní prostředí</p> <p>doprava a životní prostředí</p> <p>průmysl a životní prostředí</p> <p>ochrana přírody a kulturních památek</p> <p>změny v krajině (krajina dříve a dnes, vliv lidských aktivit)</p> <p>akce (Den životního prostředí OSN, Den Země)</p>

	prvouka přírodověda			
_ vztah člověka k prostředí	naše obec - řešení odpadového hospodářství příroda a kultura obce a její ochrana náš životní styl (spotřeba věcí, energie, odpady, způsoby jednání a vlivy na prostředí) aktuální (lokální) ekologický problém prostředí a zdraví prvouka přírodověda			
6. Mediální výchova _ kritické čtení a				pěstování kritického přístupu ke zpravodajství a reklamě vnímání mediálních sdělení hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením český jazyk informatika
_ fungování a vliv médií ve společnosti				vliv médií na kulturu český jazyk informatika

Tematické okruhy produktivních činností _ tvorba mediálního sdělení				výběr výrazových prostředků tvorba mediálního sdělení pro školní časopis český jazyk informatika
_ práce v realizačním týmu				redakce školního časopisu utváření týmu, komunikace a spolupráce v týmu stanovení si cíle, časového harmonogramu a delegování úkolů a zodpovědnosti český jazyk informatika

Učební plán

Tabulace učebního plánu

Vzdělávací oblasti	Vyučovací předmět	1.	2.	3.	4.	5.	Celkem
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	8	8+1	8	7+1	7+1	38+3
	Anglický jazyk	0+1	0+1	3	3	3	9+2
Matematika a její aplikace	Matematika	4	4+1	4+1	5	5	22+2
Informační a komunikační technologie	Informatika	-	-	-	1	-	1
Člověk a jeho svět	Člověk a jeho svět	2	2	2+1	3	3+1	12+2
Umění a kultura	Hudební výchova	1	1	1	1	1	5
	Výtvarná výchova	1	1	1	2	2	7
Člověk a zdraví	Tělesná výchova	2	2	2	2	2	10
Člověk a svět práce	Pracovní výchova	1	1	1	1	1	5
Celková časová dotace		19+1	19+3	22+2	25+1	24+2	109+9

Příloha č. 3

DOTAZNÍK PRO PEDAGOGICKÉ PRACOVNÍKY

Vážený pane řediteli, vážené paní učitelky,

jmenuji se Taťána Ševčíková a jsem studentkou oboru Učitelství pro 1. stupeň základní školy a speciální pedagogika na Univerzitě Palackého v Olomouci. Tématem mé diplomové práce je multikulturní výchova (MKV) na 1. stupni základní školy. Cílem mé diplomové práce je popsat a analyzovat začlenění průřezového tématu MKV do ŠVP konkrétní školy. Součástí praktické části diplomové práce je také dotazník pro pedagogické pracovníky, o jehož vyplnění bych Vás ráda poprosila.

Dotazník je anonymní, získané informace budou použity pouze pro potřeby mé diplomové práce. Dotazník se skládá ze třinácti otázek. Jeho vyplňování zabere přibližně dvacet minut.

Děkuji za Vaši ochotu a čas strávený vyplňováním dotazníku.

Taťána Ševčíková

1. Pokuste se prosím krátce vlastními slovy definovat následující pojmy:

Diskriminace:

Rasismus:

Etnikum:

Empatie:

2. MKV je podle Vás:

Na škále označte možnost, která nejvíce vystihuje Váš názor

velmi zajímavá 1 2 3 4 5 nezajímavá

velmi důležitá 1 2 3 4 5 nedůležitá

3. Setkal/a jste se v průběhu své praxe s dítětem jiné národnosti, jiného etnika?

ANO – NE

V případě kladné odpovědi, napište prosím jeho národnost:

4. Přečetl/a jste před tvorbou ŠVP nějakou publikaci týkající se MKV, studoval/a jste nad rámec RVP ZV nějakou literaturu, případně jiné zdroje týkající se MKV?

ANO – NE

Vzpomenete si na konkrétní zdroj?

5. Absolvoval/a jste před tvorbou ŠVP nějaký kurz zaměřený k průřezovému tématu MKV?

ANO – NE

Pokud ano, uveďte prosím, o který kurz se jednalo:

Hodnotíte tento kurz jako přínosný?

ANO - NE

6. Spolupracoval/a jste při tvorbě ŠVP – začleňování průřezového tématu MKV se školou, na které žáci pokračují ve vzdělávání (2. stupeň ZŠ – ZŠ Dolní Němčí)?

ANO – NE

7. Zúčastnil/a jste se v posledních třech letech kurzu nebo vzdělávacího programu DVPP zaměřeného na MKV?

ANO Uved'te prosím, co bylo jeho obsahem:

NE

Jste informován/a o možnostech dalšího vzdělávání v oblasti MKV?

8. Vyberte, jakým způsobem zařazujete témata MKV do výuky:

Můžete označit více možností.

integrací obsahu tematických okruhů průřezového tématu do vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu

projektem

samostatným předmětem

kombinacemi výše uvedených způsobů

jiným způsobem

Pokud jste označil/a možnost projektem, pokuste se prosím tento projekt stručně popsat:

9. Seznamujete žáky s otázkou lidských práv?

ANO – NE

Pokud ano, jakou formou?

10. Setkal/a jste se na vaší škole s projevy rasové nesnášenlivosti či netolerance, s nějakou formou diskriminace z důvodu rasy či odlišného sociokulturního nebo etnického původu?

ANO – NE

Pokud ano, mohl/a byste situaci krátce popsat a stručně nastínit, jak byla řešena?

11. Jste: MUŽ – ŽENA

12. Uveďte prosím délku Vaší pedagogické praxe:

méně než 2 roky

2 – 5 let

5 – 10 let

10 – 20 let

více než 20 let

Uveďte prosím, jaké je Vaše odborné vzdělání:

Příloha č. 4

Dotazník pro žáky

1. Napiš svými slovy, co znamená:

Když se o někom řekne, že je tolerantní . . .

Když se o někom řekne, že je rasista . . .

Kultura . . .

Menšina . . .

2. Popiš, co vidíš na obrázku:

3. Je podle tebe důležité učit se cizí jazyky?

Proč?

Jaké výhody má podle tebe člověk, který umí cizí jazyk?

4. Setkal/a ses někdy s někým, kdo byl na první pohled odlišný svým chováním, původem, vzhledem, ...?

V čem přesně byl odlišný?

5. Dokážeš napsat, v čem se liší slavení některých svátků u nás a v jiných zemích?

6. Co podle tebe dělá či nedělá člověk, který se umí slušně chovat?

7. Představ si, že vcházíš do dveří a proti tobě jde paní učitelka, kdo má přednost?

Proč?

DĚKUJI ZA VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU ☺

